

Operationele Prestaties Brandweer 'Opkomsttijden'

KNELPUNTEN EN OPLOSSINGEN

Inspectie
OPENBARE ORDE
EN VEILIGHEID

Operationele Prestaties Brandweer 'Opkomsttijden'

KNELPUNTEN EN OPLOSSINGEN

Inspectie Openbare Orde en Veiligheid

Den Haag

december 2007

INSPECTIE OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID

Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (Inspectie OOV)

Bezoekadres: Juliana van Stolberglaan 148, 2595 CL Den Haag

Postadres: Postbus 20011, 2500 EA Den Haag

Telefoon: (070) 426 73 43

Telefax: (070) 426 69 90

Website: www.ioov.nl

COLOFON

Uitgave: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Inspectie Openbare Orde en Veiligheid

Lay out: Grafisch Buro van Erkelens

Beeld cover: Jos Tak, Den Haag

Drukwerk: drukkerij Hega, Den Haag

ISBN 978-90-5414-136-5

december 2007

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	5
1 INLEIDING	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Onderzoek Operationele Prestaties Brandweer: 'opkomsttijden'	7
1.3 Werkwijze	8
1.4 Leeswijzer	9
2 PROBLEEMSCHETS	11
2.1 Handleiding Brandweezorg	11
2.2 Opkomsttijd	12
2.3 Gegevens opkomsttijden	12
2.4 Gemeentelijke brandweerdekking	15
3 VERKLARINGEN VOOR TOENAME OPKOMSTTIJD	17
3.1 Verwerkingstijd meldkamer	17
3.2 Uitruktijd	18
3.3 Rijtijd	21
3.4 Algemeen	22
4 OPLOSSINGEN VOOR REDUCEREN OPKOMSTTIJD	25
4.1 Verwerkingstijd	25
4.2 Uitruktijd	26
4.3 Rijtijd	33
4.4 Algemeen	37
5 SLOTBESCHOUWING	41
BIJLAGE	
I Toelichting op de tijdfactor	47
II Voorbeelden van oplossingsrichtingen	49

Onze missie

De Inspectie OOV levert een bijdrage aan de veiligheid van de samenleving. Zij oefent daartoe toezicht uit op besturen en organisaties die verantwoordelijk zijn voor de openbare orde en veiligheid en stelt hen daarmee in staat de veiligheid te verbeteren.

De Inspectie OOV houdt, onder de verantwoordelijkheid van de ministers van BZK en van Justitie, toezicht op de kwaliteit van de taakuitvoering van zowel de verantwoordelijke bestuursorganen als de operationele diensten die op de verschillende onderdelen van het OOV-terrein actief zijn (politie, brandweer, GHOR).

De Inspectie OOV laat zich leiden door enerzijds de inschatting van maatschappelijke veiligheidsrisico's en anderzijds door de vraag waar zij met haar toezicht maximaal kan bijdragen aan het realiseren van beoogde beleidseffecten. In haar werkplannen, jaarverslagen en rapportages worden de gemaakte keuzes en gevolgde werkwijzen verantwoord.

Het oordeel van de Inspectie OOV komt onafhankelijk tot stand.

De Inspectie OOV draagt haar bevindingen actief uit. Zij geeft daarmee de ministers en de onder toezicht staande organisaties inzicht in hun bijdragen aan de kwaliteit van het veiligheidsniveau en de praktische uitwerking van het gevoerde beleid. De Inspectie OOV beoogt daarmee bij betrokkenen een oriëntatie op permanente aandacht voor verbetering tot stand te brengen.

De Inspectie OOV zoekt actief samenwerking met andere partijen van beleid, uitvoering en toezicht, zowel op het OOV-domein als op aanverwante terreinen.

De Inspectie OOV weet wat er leeft en toetst of het werkt.

Samenvatting

De meest basale taken van de brandweer zijn 'redden en brandbestrijding'. Hierbij is het van belang dat de brandweer tijdig bij een incident ter plaatse is om effectief hulp te kunnen verlenen. De tijd tussen de melding (door de burger in nood) aan de meldkamer en het ter plaatse komen van de brandweer op de plaats incident, wordt de opkomsttijd genoemd. De opkomsttijd wordt als een belangrijk kwaliteitskenmerk van de brandweer beschouwd.

De opkomsttijd is ook voor de burgers van groot belang. Zij ontlene hun gevoel van (brand)veiligheid aan de wetenschap dat de brandweer snel voor de deur staat als je ze nodig hebt. Nogal wat factoren, zoals verkeersbelemmerende maatregelen (verkeersdrempels) en de toegenomen mobiliteit van de brandweervrijwilligers, hebben in de afgelopen jaren een ongunstige invloed gehad op het in de praktijk bereiken van de bestuurlijk vastgestelde norm voor de opkomsttijden.

De Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (Inspectie OOV) heeft in 2006 de bestuurlijke aansturing van de brandweer onderzocht. Daarbij bleek dat 60% van de gemeenten geen informatie kon verschaffen over de operationele prestaties in de vorm van opkomsttijden. Van de gemeenten die wel informatie over de opkomsttijden konden leveren, bleek de meerderheid hun eigen vastgestelde normen flink te overschrijden.

Bij het onderzoek Operationele Prestaties Brandweer is de Inspectie OOV nog eens nagegaan (op basis van gegevens uit de Brandweerstatie van het CBS, Regionale dekkingplannen en meldkamergegevens) welke opkomsttijden door gemeenten worden 'geleverd' en hoe het is gesteld met de 'bouwstenen' (verwerkingstijd meldkamer, uitruktijd en rijtijd) daarvan. In veel gemeenten blijkt vooral in de dagsituatie de opkomsttijd (fors) te zijn toegenomen ten opzichte van 15 jaar geleden. Uit de geraadpleegde gegevens blijkt dat waar begin jaren 90 een uitruktijd van 3 minuten door vrijwilligers nog haalbaar was, deze vooral in de dagsituatie nu vaker tussen de 6 en 8 minuten ligt. Met andere woorden: een (ruime) verdubbeling.

De Inspectie OOV heeft er vervolgens voor gekozen om bij het onderzoek Operationele Prestaties Brandweer, naast een verkenning van de knelpunten bij opkomsttijden, het accent te leggen op de mogelijkheden die er zijn om de opkomsttijden te verbeteren. Hiervoor is een brainstormsessie georganiseerd waar aan brandweercommandanten en andere experts uit het brandweerveld is gevraagd de knelpunten te benoemen die ervoor zorgen dat de opkomsttijd toeneemt. Daaropvolgend is per knelpunt gevraagd een aantal oplossingsrichtingen te bedenken. In diepte-interviews met diverse commandanten is een aantal opvallende oplossingsrichtingen verder uitgewerkt.

Het onderzoek heeft een heel scala aan ideeën en maatregelen opgeleverd die kunnen bijdragen aan het verbeteren van de opkomsttijden. De oplossingen variëren van het anders organiseren van de repressieve organisatie, het toepassen van rookmelders in woningen tot het terugdringen van loze meldingen.

Gemeenten met hoge overschrijdingspercentages van de normopkomsttijden zullen ter verbetering meer moeten doen dan het terugbrengen van de 'bouwstenen' van de opkomsttijd. De beschreven mogelijkheden voor het verkorten van deze tijd zullen niet in alle situaties voldoende zijn om de overschrijding tot aanvaardbare proporties terug te dringen.

Het doel van deze rapportage is dat er lokaal een discussie op gang komt over de verbetering van opkomsttijden, resulterend in een plan van aanpak. Om dit proces te ondersteunen en de (bestuurlijke) keuzes te vergemakkelijken is er in dit rapport een hulpmiddel opgenomen dat het op eenvoudige wijze mogelijk maakt de verschillende (lokale) knelpunten en oplossingen in beeld te brengen.

Inleiding

1

1.1

AANLEIDING

De meest basale taken van de brandweer zijn ‘redden en brand bestrijden’. Hierbij is het van belang dat de brandweer tijdig bij een incident ter plaatse is om effectief hulp te kunnen verlenen. De tijd tussen de melding aan de meldkamer en het ter plaatse komen van de brandweer op de plaats incident, wordt de opkomsttijd genoemd. De opkomsttijd wordt als een belangrijk kwaliteitskenmerk van de brandweer beschouwd. Ook voor de burger in nood gaat het om een belangrijk gegeven: hoe snel is de brandweer er om hulp te verlenen.

Uit eerder onderzoek¹ door de Inspectie OOV bleek 60% van de onderzochte gemeenten niet in staat geaggregeerde gegevens over de eigen opkomsttijden aan te leveren en daarmee weinig tot geen zicht op de opkomsttijden van de eigen brandweer te hebben. Van de overige gemeenten zijn de opkomsttijden vergeleken met de bestuurlijke normen, zoals vastgelegd in de eigen gemeentelijke/regionale dekkingsplannen. Uit het onderzoek blijkt een toename van de overschrijdingen van deze normen.

1.2

ONDERZOEK OPERATIONELE PRESTATIES BRANDWEER: ‘OPKOMSTIJDEN’

In het onderzoek Operationele Prestaties Brandweer zijn verschillende aspecten van de opkomsttijd nader onderzocht. Allereerst is onderzocht aan de hand van gegevens uit de Brandweerstatiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), uit een aantal regionale dekkingsplannen en uit gegevens van de regionale meldkamer (GMS/Geïntegreerd Meldkamersysteem), welke opkomsttijden door gemeenten worden ‘geleverd’. Tevens is onderzocht hoe het is gesteld met de ‘bouwstenen’ van de opkomsttijd, te weten: de verwerkingstijd (in de meldkamer), de uitruktijd (hoe snel is na alarmering de brandweerwagen de kazerne uit) en de rijtijd van de kazerne naar de plaats van het incident/de brand.

De Inspectie OOV wil niet alleen een beeld schetsen van de problematiek maar vooral ook een bijdrage leveren aan vermindering ervan. Daarom is vervolgens een brainstormsessie met experts uit het brandweerveld georganiseerd. Aan de experts is gevraagd verklaringen te geven voor de toename van (de overschrijding van) de opkomsttijd vergeleken met bijvoorbeeld 15 jaar geleden en creatieve oplossingen te bedenken om deze te reduceren. Een aantal opmerkelijke resultaten van de sessie zijn verder uitgevraagd in diepte-interviews.

1 IOOV, Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg (2006).

Deze rapportage beschrijft de resultaten van het onderzoek naar de daadwerkelijke opkomsttijden en de ‘bouwstenen’ daarvan, de resultaten van de brainstormsessie en de interviews. Genoemde verklaringen en mogelijke oplossingsrichtingen zijn daarbij ingedeeld in de categorieën verwerkingstijd, uitruktijd, rijtijd en algemeen. Doel is opgedane inzichten te expliciteren en te verspreiden. Door het veld actief in het onderzoek te betrekken, ontstaat meer erkenning van de problematiek en draagvlak voor mogelijke oplossingen. Beoogd wordt het gemeentebestuur en de brandweer te helpen zonodig maatregelen te nemen om de opkomsttijd te verbeteren.

1.3 WERKWIJZE

Er zijn verschillende instrumenten om een brainstormsessie met mensen uit het veld te houden. In dit onderzoek is gekozen voor de Group Decision Room (GDR). De GDR is één van de verschillende computerapplicaties die beschikbaar is om een vergadering of besluitvormingsproces te ondersteunen. Het gaat om een vergaderruimte met laptops die verbonden zijn aan een lokale server. De vergadering verloopt meer gestructureerd. Op een groot scherm worden vergaderpunten, onderwerpen of stellingen geprojecteerd, waarop de deelnemers kunnen reageren. De reacties van de deelnemers zijn ook te zien op het scherm, zodat hierop weer gereageerd kan worden. Doordat de deelnemers tegelijkertijd kunnen participeren, wordt in korte tijd veel informatie verzameld.

De Inspectie OOV heeft zich bij deze GDR-sessie laten ondersteunen door de TU Delft. Omdat het instrument op de TU Delft is ontwikkeld, heeft men daar ruime ervaring en specifieke expertise met het begeleiden van dergelijke sessies.

Voor de GDR-sessie zijn brandweercommandanten en andere experts uit het brandweerveld uitgenodigd. In totaal waren er 18 deelnemers aanwezig. Er is gelet op geografische spreiding en type korps. Er zijn vooral commandanten van vrijwilligerskorpsen gevraagd. Ten eerste omdat het merendeel van de korpsen in Nederland vrijwillig is. Ten tweede omdat verwacht wordt dat de problematiek bij deze korpsen het grootst is. Beroepskorpsen hebben immers altijd een volledige bezetting paraat in de kazerne waardoor zij snel na een melding kunnen uitrukken.

Ter voorbereiding op de sessie is aan de deelnemers gevraagd binnen de eigen omgeving knelpunten en oplossingsrichtingen voor (reductie van) overschrijding van de opkomsttijd te inventariseren. In de sessie zelf is aan de deelnemers eerst gevraagd naar problemen en knelpunten die de toename van (de overschrijding van) de opkomsttijden kunnen verklaren. Deze groslijst met verklaringen is vervolgens opgeschoond (dubbele items zijn eruit gehaald, andere items zijn verduidelijkt) en gesorteerd in de categorieën ‘verwerkingstijd’, ‘uitruktijd’, ‘rijtijd’ en ‘algemeen’.

Aan de deelnemers is tevens gevraagd wat zij de belangrijkste verklaringen vinden. Vervolgens hebben de deelnemers per verklaring oplossingen gegeven.

Een aantal creatieve en opmerkelijke oplossingen is in een diepte-interview bij het betreffende brandweerkorps ter plaatse verder uitgewerkt.

1.4 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 van de rapportage wordt eerst de context rond opkomsttijden geschetst en worden de resultaten gemeld van het onderzoek naar de daadwerkelijke opkomsttijden, alsmede de bouwstenen daarvan. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de knelpunten beschreven. In hoofdstuk 4 worden per knelpunt de door de deelnemers aangedragen oplossingen gepresenteerd. De wijze van presenteren is steeds hetzelfde. Per categorie (verwerkingstijd, uitruktijd, rijtijd en algemeen) is een aantal thema's geformuleerd. In hoofdstuk 5 volgt de slotbeschouwing.

Nadrukkelijk wordt hier gesteld dat deze thema's zijn gebaseerd op uitspraken van deelnemers van de GDR-sessie en zijn daarmee niet noodzakelijkerwijs de mening van de Inspectie OOV. De citaten zijn ter illustratie steeds onder de thema's toegevoegd.

De uitspraken van de deelnemers zijn zo letterlijk mogelijk uit de GDR-sessie overgenomen, dit om de nuance en strekking van het citaat te behouden. Incidenteel is een uitspraak enigszins aangepast ter verduidelijking. Hierbij moet gedacht worden aan het voluit schrijven en toelichten van vaktechnische afkortingen en termen.

Probleemschets

2

In dit hoofdstuk wordt kort de context rond opkomsttijden beschreven. Eerst wordt ingegaan op de Handleiding Brandweezorg, waarin professionele normen voor opkomsttijden zijn opgenomen. Op basis van operationele gegevens (daadwerkelijk in de praktijk gepresteerde tijden) wordt vervolgens beschreven in hoeverre deze normen nog gehaald worden.

2.1 HANDLEIDING BRANDWEERZORG²

De Handleiding Brandweezorg is in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) in de periode 1990-1992 ontwikkeld. Het doel van deze handleiding is om gemeentebesturen te ondersteunen bij het vorm en inhoud geven aan de lokale, repressieve brandweezorg. De handleiding geeft handvatten om de lokale brandweezorg in te richten (onder meer aantal en lokatie van de kazerne(s)).

Eén van die handvatten is de norm voor de maximale opkomsttijd bij branden. Per type bebouwing is een professionele norm voor de maximale opkomsttijd gegeven. Aan de hand van studies naar branden met slachtoffers en het verloop van branden (brandontwikkeling) is onder meer een relatie gevonden tussen de (verstreken) tijd en de kans op een succesvolle levensreddende inzet. Eveneens is een relatie gevonden tussen de (verstreken) tijd en de schade aan het object (woning). Bij beide relaties geldt 'hoe sneller, hoe beter'. Onder meer op basis van deze gevonden relaties zijn in de Handleiding Brandweezorg normen voor maximale opkomsttijden gesteld. Bij een woningbrand dient de brandweer binnen **8 minuten** ter plaatse te zijn. Voor woningen in een historische binnenstad is deze maximale opkomsttijd 6 minuten. Voor een nadere toelichting op de onderliggende informatie van de genoemde 6 en 8 minuten wordt verwezen naar bijlage I van dit rapport.

In Nederland vallen bij brand jaarlijks circa 65 doden en circa 1000 gewonden. Voor het bevrijden en redden van personen bij verkeersongevallen (beknellingen) rukt de brandweer jaarlijks 4800 keer uit (CBS, 2005). Snel brandweeroptreden bij brand of voor hulpverlening (bijvoorbeeld bij verkeersongevallen) beperkt het aantal doden en de mate van blijvende gevolgen (invaliditeit) van de gewonden. Bovendien heeft snel optreden van de brandweer bij brand als positief 'neveneffect' dat vaak sprake is van enorme schadebeperking.

De Handleiding Brandweezorg heeft de status van gezaghebbende richtlijn. Het is geen wettelijk voorschrift maar een deskundigenadvies ('professionele norm'). Er zijn voorbeelden bekend dat de rechter deze richtlijn hanteert wanneer gemeenten de

2 Door het ministerie van BZK is de afgelopen jaren gewerkt aan een actualisering van de Handleiding Brandweezorg. Dit heeft geleid tot de Leidraad repressieve Basisbrandweezorg. Deze leidraad heeft (nog) geen officiële status.

normen voor de maximale opkomsttijd flink overschrijden³. Gemeentebesturen kunnen afwijken – brandweezorg is immers op grond van de Brandweerwet 1985 een gemeentelijke verantwoordelijkheid – maar dienen een dergelijk besluit gemotiveerd en formeel vast te leggen. Bij afwezigheid van een deugdelijk besluit kan de rechter de handleiding als uitgangspunt nemen.

In 2002 is de Handleiding Brandweezorg geëvalueerd⁴. Hieruit bleek dat de handleiding in (vrijwel) geheel Nederland wordt toegepast. Ook in het inspectieonderzoek Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg uit 2006 wordt geconstateerd dat de handleiding nog altijd de basis vormt voor de repressieve brandweezorg. Iedere regio heeft een vastgesteld regionaal dekkingsplan, gebaseerd op de principes en normen uit de handleiding. Bovendien hebben de meeste regio's de normen voor de maximale opkomsttijd voor de diverse type gebouwen (risico's) uit deze handleiding overgenomen.

2.2 OPKOMSTTIJD

De opkomsttijd is opgebouwd uit een aantal 'bouwstenen' (zie figuur 1).

De **verwerkingstijd** is de tijd tussen de melding aan de meldkamer van de burger in nood en het alarmeren van de brandweer. De **uitruktijd** is de tijd tussen het alarmeren van de brandweer door de meldkamer en het tijdstip dat het eerste voertuig de kazerne verlaat op weg naar het brandadres. De **rijtijd** ten slotte is de tijd die het eerste voertuig nodig heeft om van de kazerne naar de plaats incident te gaan.

2.3 GEGEVENS OPKOMSTTIJDEN

Om een beeld te krijgen van de problemen op het gebied van opkomsttijden, is door de Inspectie OOV gezocht naar de daadwerkelijk geleverde operationele prestaties. Uit het onderzoek Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg bleek dat 60% van de gemeenten niet in staat was (op geaggregeerd niveau) gegevens over deze prestaties te leveren. Het vragen aan gemeenten naar deze gegevens zou daarom niet effectief zijn. Gezocht is vervolgens naar andere mogelijkheden om aan (betrouwbare) gegevens over in de praktijk gehaalde opkomsttijden te komen.

Hiervoor zijn meerdere bronnen gebruikt. De databestanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn geraadpleegd. Na iedere uitruk vult – normalerwijze – de bevelvoerder het Brand- of Hulpverleningsrapport in ten behoeve van de CBS-statistieken. Op basis hiervan publiceert het CBS jaarlijks de Brandweerstatistiek⁵. Tot op provincieniveau worden aspecten van brand en hulpverlening statistisch weergegeven. Een

3 Vergelijk het vonnis van de rechtbank te Amsterdam (18 december 2002), waarbij de rechtbank oordeelt dat de gemeente Hilversum onrechtmatig jegens de eigenaar heeft gehandeld vanwege het na 18 minuten na de melding arriveren van de brandweer op het brandadres. Ook de Onderzoekraad voor Veiligheid (OvV) heeft de Handleiding Brandweezorg als norm gebruikt bij het onderzoek naar de Schipholbrand.

4 Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2006), 'Evaluatie Handleiding Brandweezorg en Aanvulling Technische Hulpverlening: eindrapport'.

5 Centraal Bureau voor de Statistiek, (2005, 2006), Brandweerstatistiek 2005 en 2006.

onderdeel daarvan is de opkomsttijd. Aan het CBS is gevraagd om op regioniveau de verwerkingstijden, uitruktijden, rijtijden en totale opkomsttijden te leveren.

Naast de databestanden van het CBS zijn bestaande (actuele) regionale dekkingsplannen bekeken. Een aantal regio's heeft in het dekkingsplan gebruik gemaakt van gegevens uit het regionale meldkamersysteem (GMS) en heeft daarmee inzicht in de gerealiseerde opkomsttijden. Daarnaast zijn van enkele gemeenten die de operationele (uitruk)prestaties zelf registreren, deze gegevens ook in de analyse betrokken. Tevens zijn van een regio de volledige GMS-gegevens over een heel jaar bekeken.

Op basis van deze informatiebronnen is een beschouwing te geven over opkomsttijden in 2006. Het gaat hier niet om het exact cijfermatig beschrijven van de huidige situatie. In dit onderzoek wordt meer gekeken naar de ontwikkelingen in (de 'bouwstenen' van) de opkomsttijden. Dit met als doel vast te kunnen stellen waar de knelpunten zitten en waar er tijdswinst geboekt kan worden.

Zoals eerder gesteld, staan in de Handleiding Brandweezorg normen voor de maximale opkomsttijd⁶. In de Handleiding Brandweezorg zijn aannames gedaan over de verschillende componenten van de opkomsttijd. Dit op basis van ervaringscijfers uit de periode voor 1992.

Figuur 1. Opkomsttijd (met de aannames uit de Handleiding Brandweezorg over de 'bouwstenen' van de opkomsttijd)

6 Voor brand in woningen staat een maximale opkomsttijd van 8 minuten (oude etagewoningen 6 minuten). Uitgangspunt bij het 'ontwerpen' van een brandweerorganisatie is dat deze normen bij 80% van het totaal aantal objecten in het verzorgingsgebied gehaald kunnen worden. De brandweezorg en de vaststelling van een 'voldoende niveau' is een gemeentelijke verantwoordelijkheid. In wetgeving zijn daaromtrent geen zaken vastgelegd. Wel bestaan er referentiekaders (Referentiekaders PVB/Project Versterking Brandweer) die zijn afgeleid van de landelijke praktijk. Daarin is aangegeven dat de (maximale) opkomsttijd in maximaal 10% van de gevallen (daadwerkelijke inzetten bij brand) met niet meer dan 2 tot 3 minuten overschreden mag worden om nog van een voldoende niveau van brandweezorg te kunnen spreken.

Verwerkingstijd

In de Handleiding Brandweezorg wordt aangenomen dat de verwerkingstijd in de meldkamer 1 tot 1,5 minuut is. In deze tijd neemt de centralist een melding van de burger aan, verwerkt deze in het Geïntegreerd Meldkamersysteem (GMS), kiest een uitrukvoorstel en alarmeert vervolgens de brandweer.

Uit de bestudeerde gegevens blijkt de norm in de praktijk vaak niet gehaald te worden. Slechts een klein deel van de meldingen zit onder de 1 minuut. Veel vaker blijkt de verwerkingstijd van de (relevante) brandmeldingen tussen de 2 tot 3 minuten te zitten.

In de Verenigde Staten bedraagt deze verwerkingstijd in de meeste gevallen 20 tot 30 seconden. Op grond daarvan lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat een kritische beschouwing van de (verwerkings)werkwijze op de meldkamer een (ruime) tijdwinst kan opleveren.

Uitruktijd

Voor een brandweer met een beroepsbezetting op de kazerne wordt in de Handleiding Brandweezorg een uitruktijd van 1 minuut aangenomen. Beroepsbrandweermensen zijn al op de kazerne aanwezig en kunnen onmiddellijk met de tankautospuut uitrukken. Een uitruktijd van 1 tot 2 minuten ('s nachts) is dan haalbaar.

Voor vrijwilligers is in dezelfde handleiding een uitruktijd van 3 minuten aangenomen. In 3 minuten wordt de vrijwilliger gealarmeerd, moet alles laten liggen waar hij of zij mee bezig was, naar diens auto of fiets rennen en naar de kazerne rijden. Aangekomen op de kazerne moet de vrijwilliger zich omkleden. Pas als de bezetting compleet is (één chauffeur, één bevelvoerder en vier manschappen) kan er uitgerukt worden.

De werkelijke uitruktijd blijkt, uit de bestudeerde gegevens, de afgelopen jaren flink te zijn opgelopen. Dit onderzoek richt zich daarom in het bijzonder op gemeenten⁷ met vrijwilligers in de uitrukdienst en niet zozeer op beroepskorpsen. Uit de geraadpleegde gegevens blijkt dat **waar begin jaren 90 een uitruktijd van 3 minuten door vrijwilligers nog haalbaar was, deze met name in de dagsituatie nu vaker tussen de 6 en 8 minuten ligt**. Dit is een (ruime) verdubbeling van wat in de Handleiding Brandweezorg werd aangenomen.

Rijtijd

In de Handleiding Brandweezorg zijn geen expliciete tijden aangenomen voor de rijtijd. Feitelijk is dit de tijd die 'overblijft' binnen de (professionele) norm voor de opkomst(tijd). Als de (aangenomen) verwerkingstijd 1 minuut is en de uitruktijd 1 minuut voor beroeps en 3 minuten voor vrijwilligers, dan blijft op de norm voor maximale opkomst-tijd van 8 minuten (woningen) respectievelijk 6 en 4 minuten over voor de rijtijd.

7 Het overgrote deel van de Nederlandse brandweer bestaat uit vrijwilligers (27.000 vrijwilligers en circa 3.500 beroeps; deze laatste met name in de middelgrote en grote gemeenten. Meer dan 400 gemeenten hebben een brandweerkorps met een uitrukdienst bestaande uit vrijwilligers)

Geconstateerd is al dat de verwerkingstijd in de praktijk vaak tussen de 2 en 3 minuten zit en de werkelijke uitruktijd (bij vrijwilligerskorpsen) tussen de 6 en 8 minuten. Dit betekent dat in die gevallen de maximale (norm voor de) opkomsttijd van 8 minuten al is verstreken voordat de tankautospuit de kazerne heeft verlaten.

Om een indruk te geven van de werkelijke rijtijden: uit de bestudeerde gegevens blijkt in de helft van het aantal gevallen de rijtijd maximaal 4 minuten te zijn. In 84% van de gevallen is de rijtijd maximaal 7 minuten.

Samenvattend

Als nu voor de totale opkomsttijd de hierboven beschreven 'bouwstenen' worden opgeteld, dan blijkt deze in de praktijk voor vrijwillige korpsen vaak tussen de 12 en 15 minuten te zitten. Een overschrijding van 4 tot 7 minuten ten opzichte van de 8 minuten norm. Volgens de CBS-statistieken (Brandweerstatistiek 2006) wordt in 30% van de gevallen een opkomsttijd binnen 8 minuten gehaald. Met andere woorden: bij 70% van de branden duurde het 8 minuten of langer voordat de brandweer ter plaatse was. In het jaar 2000 was dat nog maar bij 46% van de branden het geval.

2.4 GEMEENTELIJKE BRANDWEERDEKKING

De Inspectie OOV heeft door een extern bureau laten onderzoeken hoe het gesteld is met de gemeentelijke brandweerdekking, uitgaande van de bestaande brandweerlocaties en bij toepassing van de professionele norm voor de opkomsttijden. Daarbij wordt duidelijk dat bij gemeenten met hoge overschrijdingspercentages een grotere inspanning vereist is. Ook deze gemeenten kunnen met de in de bijlage van dit rapport opgenomen 'oplossingsrichtingen' bezien in hoeverre in het bijzonder de verwerkingstijd van de meldkamer en de eigen uitruktijd kunnen worden verkort, waardoor binnen de gestelde normtijd meer minuten reesteren voor de rijtijd. Daardoor zal een groter deel van de gemeente kunnen worden gedekt binnen de normtijd. Daarmee zal echter niet in alle situaties het overschrijdingspercentage tot aanvaardbare proporties kunnen worden teruggebracht. In die gemeenten zijn meer fundamentele problemen aan de orde, zoals te weinig kazernes voor een goede dekking en/of geen optimale situering van de huidige kazerne(s). Verbetering vraagt dan ingrijpendere maatregelen (extra kazerne(s), permanente bezetting, verplaatsing kazernes).

Overigens biedt de onder de eerste 'oplossingsrichting' beschreven maatregel (zie bijlage II 'Preventieve maatregelen') een heel ander perspectief voor alle gemeenten met lange opkomsttijden. De ontdekkingstijd van brand wordt door gebruik van rookmelders in woningen (met name in de gevaarlijke nachtsituatie) aanzienlijk teruggebracht. Door de rookmelder gealarmeerde bewoners kunnen hun eigen pand dan sneller ontvluchten en de brandweer zal sneller worden gealarmeerd. Lange opkomsttijden worden dan (deels) gecompenseerd omdat de bewoners vaker zichzelf in veiligheid kunnen brengen en de (eerder) gealarmeerde brandweer eerder ter plaatse is.

Verklaringen voor toename opkomsttijd

3

Diverse verklaringen zijn er te geven voor het oplopen van de opkomsttijd. In dit hoofdstuk zijn de verklaringen per component van de opkomsttijd (verwerkingstijd, uitruktijd en rijtijd) geïnventariseerd. Daarnaast zijn ook enkele 'overstijgende' verklaringen gevonden (algemeen). In het paarse kader staan de citaten van de GDR-deelnemers. Op basis hiervan, aangevuld met informatie uit de interviews en documentatie, is de begeleidende tekst boven de kaders geschreven.

3.1 VERWERKINGSTIJD MELDKAMER

Lange procedures meldkamer

De verwerkingstijd van de meldkamer, de tijd tussen de melding door de burger (in nood) en het alarmeren van de brandweer, neemt toe. Een belangrijke oorzaak is de toename van het mobiele telefoonverkeer. Bij een vaste lijn komt de melding inclusief adresgegevens direct in de meldkamer. Wordt mobiel gebeld, dan gaat de melding via het Korps landelijke politiediensten (KLPD) in Driebergen voordat deze naar de desbetreffende meldkamer doorgeschakeld wordt. Eenmaal in de meldkamer start de centralist het uitraagprotocol. Door goed door te vragen naar de aard van het incident kan een passend (gedifferentieerd) uitrukvoorstel worden gedaan. Echter, hoe langer er doorgevraagd dient te worden, hoe langer de verwerkingstijd wordt.

Citaten GDR-deelnemers

- De opkomsttijden worden bij ons niet gehaald omdat de verwerkingstijd op de meldkamer veelal langer duurt dan de voorgeschreven 1,5 min door de veelheid van uitrukvoorstellen die de centralist moet doorlopen alvorens via GMS een tankautospuit kan worden gealarmeerd.
- Omdat commandanten onnodig incidenten willen differentiëren waardoor de centralist langer dan noodzakelijk uit moet vragen.
- Verwerkingstijd wordt vooral bepaald door locatie bepaling. Vaste lijn komt adres in beeld, mobiel niet. Dit gebeurt steeds meer en neemt meer tijd voor de locatie bepaling.
- De verwerkingstijd Alarmcentrale is langer dan men ooit had gedacht. In de ramingen ging men uit van vaste toestellen. Bij de massale opkomst van mobiele telefonie ging dit principe onderuit. Mobiel verwerken loopt over meer schijven en kost dus tijd.
- Omdat de verwerkingstijd van de meldkamer wordt beïnvloed door het niet splitsen van aanname en uitgifte.

Groot aantal loze meldingen

Volgens de CBS Brandweerstatiek zijn in 2006 bij de brandweer 159.000 incidenten binnengekomen waarvan 43% een loze melding of brandgerucht betrof. Een loze melding wordt daarbij gedefinieerd als 'een al dan niet opzettelijke melding zonder dat er brand is'. De groei van het aantal loze meldingen wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de toename van automatische, direct naar de brandweer doorgeschakelde, brandmeldinstallaties en rookmelders. Meer installaties geven meer loze meldingen. Van de 113.000 brandmeldingen in 2006 waren er 63.000 loos, waarvan 53.000 afkomstig van een brandmeldinstallatie.

Het grote aantal loze meldingen kan afbreuk doen aan de motivatie van de vrijwilliger om (snel) uit te rukken. Daarnaast zullen de werkgevers ook steeds minder bereid zijn om de vrijwilligers naar automatische meldingen te sturen. Het is vaak voor niets en het levert de werkgever economische schade (gederfde inkomsten) op. Dit heeft invloed op zowel de beschikbaarheid als de motivatie van de vrijwilligers en dus uiteindelijk op de opkomsttijd.

Los van de opkomsttijd kost het grote aantal loze meldingen de brandweer ook veel geld omdat iedere keer de opkomstvergoeding van de vrijwilliger betaald moet worden.

Citaten GDR-deelnemers

- Er zijn veel meldingen die niet serieus zijn.
- Openbare meldsystemen geven veel loze meldingen; deze kunnen niet gefilterd worden.

3.2

UITRUKTIJD

Beschikbaarheid van vrijwilligers

De uitruktijd is de tijd tussen het moment van alarmeren van de brandweer door de meldkamer en het tijdstip dat het eerste voertuig (met een volledig gekwalificeerde bezetting) de kazerne uitrijdt. De normen voor de uitruktijd verschillen per type korps. Een beroepsbezetting dient binnen 1 minuut uit te rukken. Voor een vrijwilligerskorps schrijft de Handleiding Brandweezorg een uitruktijd van 3 minuten voor. De uitruktijd wordt vooral door vrijwilligerskorpsen vaak niet gehaald, omdat de vrijwilligers van hun woon- of werkadres naar de kazerne moeten komen.

De brandweer in Nederland bestaat voor ruim 80% uit vrijwilligers. Naast grote voordelen kent het systeem van vrijwilligheid ook een aantal knelpunten. Een belangrijk knelpunt, volgens de deelnemers van de GDR-sessie, is de kwetsbaarheid

omdat er steeds minder vrijwilligers beschikbaar zijn. Voldoende beschikbaarheid van vrijwilligers is van grote invloed op de opkomsttijd. Een tankautospuiter rukt pas uit als een voltallige bezetting – zes personen – aanwezig is. Een aantal oorzaken is te noemen die de beschikbaarheid van de vrijwilliger beperken.

In de eerste plaats zijn er steeds minder mensen geïnteresseerd in het beroep van brandweervrijwilliger. Het 'traditionele' beeld van de brandweervrijwilliger is achterhaald. De belasting voor een vrijwilliger – met de opleiding, de oefenavonden en de daadwerkelijke uitrukken – is zo zwaar, dat steeds meer mensen afhaken of zich niet aanmelden als vrijwilliger. Daarnaast is ook de leefomgeving van de vrijwilliger veranderd. Men heeft tegenwoordig veel meer keuzes om de vrije tijd vorm te geven.

Een ander punt is het feit dat werkgevers steeds meer moeite hebben met het geven dat de werknemer meerdere malen per week een bepaalde tijd weg is voor een uitruk. Werkgevers staan uit maatschappelijke overwegingen het lid zijn van de vrijwillige brandweer kosteloos toe. Echter bij veelvuldig uitrukken kost dit de werkgever uiteindelijk (veel) geld. Werkgevers snappen niet altijd waarom de brandweer overal voor moet uitrukken, ook naar de spreekwoordelijke 'kat-in-de-boom'. Ook het grote aantal loze meldingen waardoor de werknemer zeer vaak 'voor niets' uitrukt is een doorn in het oog van de werkgevers. Dit zorgt er mede voor dat de beschikbaarheid van voldoende vrijwilligers tijdens werkuren steeds problematischer wordt.

Citaten GDR-deelnemers

- Verkeerd aannamebeleid. Onvoldoende wordt vastgehouden aan wonen en werken in de eigen gemeente. Kwantiteit (aantal vrijwilligers) gaat vaak nog voor kwaliteit (beschikbaarheid).
- Te weinig oog voor diversiteit, we sluiten onze ogen voor bepaalde doelgroepen. Er wordt onvoldoende gebruik gemaakt van de vrijwilligers die wel snel op de kazerne kunnen zijn (dichtbij wonen).
- De opkomsttijden worden in ons verzorgingsgebied niet gehaald omdat met name in de dagsituatie de vrijwilligers minder beschikbaar zijn, ze werken te ver van de kazerne af en de werkgevers staan het minder toe dat de vrijwilligers hun werkplek verlaten.
- De mobiliteit van de vrijwilliger in zijn hoofd baan is toegenomen en daarom is hij met name overdag minder beschikbaar. Daarom kans groter dat ik overdag niet over voldoende 'tijdje' vrijwilligers kan beschikken.
- Werkenden in de dorpen trekken naar de stad; de spoeling wordt dunner en daardoor wordt het moeilijker om mensen dicht rond de post te werven.
- Door de toenemende tweeverdiencultuur zijn ouders vaker alleen met kinderen en dus kunnen vrijwilligers minder gemakkelijk reageren op een oproep, omdat ze de kinderen niet alleen kunnen laten.
- De vrijwilliger van vandaag is een andere dan van jaren geleden. Veel meer activiteiten en daardoor minder beschikbaar voor de uitruk. Minder opkomst betekent een langere opkomsttijd.
- Maatschappelijk: omdat werkgevers (zelfs gemeenten) hun personeel niet naar uitrukken willen laten gaan (met name door vele loze OMS-en (Openbaar Meld Systeem), wegdekreiniging, etc).
- Vrijwilligheid kenmerkt zich door vrije instroom. Je hebt geen zekerheid over hoeveel personeel je werkelijk hebt. Aantal wordt pas zichtbaar als ze de kazerne binnen komen.

Lange opkomst naar kazerne

Het tweede belangrijke knelpunt voor het behalen van de norm voor de uitruktijd speelt ook met name bij de vrijwilligerskorpsen: de opkomst van woon- of werkadres naar de kazerne. Omdat de afstand tussen het woon/werkadres van de vrijwilligers en de kazerne toeneemt, wordt de uitruktijd logischerwijs ook steeds langer. Dit mede door de toegenomen arbeidsmobiliteit in de hoofdfunctie van vrijwilligers. De vrijwilliger in een kleiner dorp werkt steeds vaker in een naburige stad. Deze moet dan van zijn/haar werkadres met een vervoersmiddel door het (steeds drukker wordende) verkeer naar de kazerne in het dorp toe komen. Daarbij moet de vrijwilliger zich aan de verkeersregels houden.

Citaten GDR-deelnemers

- In het (aanname)beleid wordt onvoldoende vastgehouden aan de voorwaarde van wonen en werken in betreffende gemeente. De focus ligt op kwantiteit in plaats van kwaliteit. Bij wijziging van werkgever mag men bijvoorbeeld vaak gewoon bij de brandweer blijven en daarmee wellicht de plaats innemen van iemand die een kortere opkomsttijd naar de kazerne heeft.
- Vrijwilligers werken steeds verder van de dorpskernen.
- Met vrijwilligers ben je altijd afhankelijk van de laatst aankomende man/vrouw. Deze bepaalt de snelheid.
- De afhankelijkheid van de laatste man heeft er ook mee te maken dat we blijven uitgaan van uitrukeenheden van 6 en soms zelfs 8 man/vrouw. Terwijl er in 80% van de uitrukken ook met minder mensen effectief en efficiënt gewerkt zou kunnen worden.
- Bij de opkomst naar de kazerne moeten vrijwilligers zich aan de normale verkeersregels houden. Vrijwilligers kunnen vaak moeilijker door het verkeer komen.

Motivatie van de vrijwilliger

De vrijwilliger beoefent het brandweervak naast diens hoofdfunctie. Motivatie speelt dan een grote rol voor de opkomst. Neemt de motivatie af, dan neemt (vaak) ook de opkomst af. Er is een aantal factoren dat afbreuk doet aan de motivatie. Zo zijn er zeer veel loze meldingen, waarbij eigenlijk ‘voor niets’ wordt uitgerukt. Het gevaar bestaat dat er daarom nonchalanter met de uitruktijd wordt omgegaan. Daarnaast worden vaak meer vrijwilligers opgeroepen dan nodig voor de bezetting van de eerste uitruk. Dat maakt de drempel om niet op te komen lager: ‘iemand anders zal wel gaan.’

Citaten GDR-deelnemers

- Gelijktijdig veel vrijwilligers alarmeren verlaagt de drempel om niet te komen.
- De loze meldingen verlagen de motivatie van vrijwilligers.
- Nieuwe vrijwilligers voelen zich meer verplicht ten aanzien van beschikbaarheid en opkomst.
- Vrijwilligers beschouwen de brandweer mede als status en geven dit niet zomaar op, zelfs indien men minder kan uitspreken.

3.3 RIJTIJD

Suboptimale locatie kazernes

Ook bij de rijtijd, de tijd dat het eerste voertuig de kazerne verlaat tot het ter plaatse van het incident komen, zijn knelpunten te benoemen. Een belangrijk knelpunt is de locatie van de brandweerkazerne. Kazernes dienen op een adequate locatie in een verzorgingsgebied te liggen. In veel plaatsen is de locatie historisch bepaald (bijvoorbeeld in het midden van een dorp of naast de kerk). Door het alsmear groeien van het gemeentelijke verzorgingsgebied staan kazernes vaak niet meer op een adequate locatie. Het verplaatsen van een kazerne is niet eenvoudig en erg kostbaar. Hier gaat vaak een moeizaam en langdurig besluitvormingsproces aan vooraf.

Citaten GDR-deelnemers

- Veelal historisch bepaalde locaties van kazernes liggen tegenwoordig door ontwikkeling van het verzorgingsgebied niet meer op de ideale plek. Veranderen van locatie vindt pas plaats na een moeizaam en een langdurig besluitvormingsproces.
- De kazernes worden naar de randen van industrieterreinen verwezen.
- Door gemeentelijke herindeling verdwijnen kazernes, waardoor de rijtijden omhoog gaan.
- Kazernelocaties zijn soms op de theoretische verwerkingstijden, uitruktijden en rijtijden bepaald. De praktijk kan echter anders uitwijzen.

Verkeersregulerende maatregelen

Het drukker geworden verkeer (door toegenomen mobiliteit) zorgt er mede voor dat de rijtijd steeds langer wordt. Het gemeentebestuur heeft vaak verkeersregulerende maatregelen ingevoerd om de verkeersveiligheid te verhogen. Met honderden verkeersdoden per jaar (811 in 2006) wordt verkeersveiligheid in de beleidsafweging belangrijk geacht.

Drempels, éénrichtingsverkeer, 30km-zones, afsluitingen en andere voorzieningen zorgen er echter voor dat de brandweer steeds minder snel van de kazerne naar het brandadres toe kan rijden. Bovendien is er sprake van een dubbele vertraging: als de

vrijwilligers naar de kazerne toe rijden en vervolgens als de (tank)autospuiter of hulpverleningsvoertuig uitrukt naar het brandadres.

De brandweer wordt, volgens de deelnemers van de GDR-sessie, te weinig betrokken – of doet zelf weinig moeite om betrokken te zijn – bij dergelijke besluitvorming waardoor het belang van de brandweer en brandveiligheid onvoldoende wordt verwerkt (proactie).

Overigens ondervinden ook ambulances (die per jaar ongeveer 17.000 maal uitrukken voor een hartinfarctmelding) deze vertraging in de opkomsttijd, waardoor de kritische tijd voor succesvolle hulpverlening bij hartinfarcten vaker wordt overschreden.

Citaten GDR-deelnemers

- Omdat de rijtijd van het uitrukkende brandweervoertuig toeneemt door infrastructurele maatregelen zoals verkeersdrempels, afsluitingen, het instellen van eenrichtingsverkeer, etc.
- Verkeersdrukte niet alleen meer tijdens kantooruren: 24 uur economie.
- Omdat het bestuur bij een afweging de prioriteit eerder legt bij het voorkomen van verkeersongevallen (hot spots) dan bij een vlotte doorgang voor de hulpdiensten.
- Bij bestuurlijke besluiten op het gebied van infrastructuur en verkeers(belemmerende) maatregelen wordt er onvoldoende meegewogen wat gevolgen zijn voor brandweer en andere hulpverleningsdiensten en daarmee voor de veiligheid van de burger.
- Er is vaak te weinig betrokkenheid van de brandweer in de gemeentelijke overleggen waar verkeersmaatregelen worden bedacht.
- De burger kiest voor zijn eigen persoonlijke veiligheid in de wijk → verkeersbelemmeringen/verkeersregulerende voorzieningen.

3.4

ALGEMEEN

Niet altijd voldoende prioriteit bij gemeente(bestuur)

In het onderzoek Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg is de Inspectie OOV nagegaan op welke wijze het gemeentebestuur invulling geeft aan zijn rol op het gebied van de brandweezorg. Regelmatig werd onvoldoende aandacht aan de brandweer besteed. Brandweezorg staat als beleidsthema vaak laag op de politieke agenda.

Ook bij de GDR-sessie wordt dit aspect door de deelnemers aangehaald. In de afweging met andere beleidsthema's (criminaliteit, verkeer, de plaatselijke bibliotheek, speeltuinen, et cetera) wordt, naar de mening van de GDR-deelnemers, aan overschrijding van de normen voor opkomsttijden van de brandweer vaak minder prioriteit gegeven. Het bestuur ziet tevens vaak geen aanleiding daarop te sturen en te investeren. De opkomsttijd wordt in veel gevallen niet als kritisch kwaliteitskenmerk gezien.

Hoewel de beperkte aandacht en sturing van het gemeentebestuur geen directe oorzaak van de toename van de opkomsttijd is, zorgt het er indirect wel voor dat het probleem kan blijven bestaan omdat er geen maatregelen ter verbetering worden genomen.

Citaten GDR-deelnemers

- Veel bestuurders vinden overschrijding van de landelijke norm acceptabel; vanuit hun integrale afweging van risico's.
- Opkomsttijd is voor het bestuur geen besturingselement -> weinig bestuurlijke druk voor verbetering.
- Andere oplossingen worden vaak te duur bevonden, er wordt te weinig geïnvesteerd in opkomsttijd (afweging door het bestuur).
- Omdat college/commandant/manschappen niet of althans onvoldoende worden aangesproken door raad/college/commandant over de behaalde resultaten.
- Heeft de burger ons er wel eens op afgerekend?
- De opkomsttijden worden steeds langer, omdat er twijfels zijn bij de waarde van het behalen van de richtlijnen. Immers de gedachte leeft 'wat levert mij de winst van 2 minuten op?'. Immers als we er in 10 minuten zijn, vinden wij dat ook voldoende.
- Omdat de opkomsttijden te 'scherp' zijn gesteld. Bestuurlijke afweging over verlenging van de opkomsttijden vindt onvoldoende plaats.

Onvoldoende kennis/inzicht bij gemeentebestuur

Uit het onderzoek Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg bleken veel gemeentebesturen onvoldoende op de hoogte te zijn van het eigen niveau van de brandweezorg. Zij veronderstelden dat het allemaal wel goed ging, vaak zonder over informatie over de prestaties te beschikken. Volgens de deelnemers van de GDR-sessie blijken gemeentebesturen ook vaak qua opkomsttijden te veronderstellen dat het goed zit bij de brandweer. Daarbij moet tegelijkertijd gesteld worden dat het gemeentebestuur niet altijd adequaat geïnformeerd wordt door de brandweer.

Citaten GDR-deelnemers

- De gevolgen van (grotere) overschrijdingen van de (maximale) opkomsttijd zijn/worden onvoldoende in beeld gebracht.
- Het is de vraag of opkomsttijden door de jaren heen zijn toegenomen. Betere registratie en meer aandacht voor te behalen normen maken problemen inzichtelijk. Dit terwijl in het verleden vaak werd aangenomen dat het goed zat.

Normen zijn mogelijk (te) scherp gesteld

De Handleiding Brandweezorg is in 1992 in opdracht van het ministerie van BZK opgesteld. De Handleiding Brandweezorg geeft handvatten om de repressieve brandweersorganisatie in een gemeente vorm en inhoud te geven. Eén van deze handvatten is de norm voor de maximale opkomsttijd per type bebouwing. Aan de hand van studies naar branden met slachtoffers en het verloop van branden is een grafiek opgesteld waarin de (oplopende) tijd is uitgezet tegen de kans op een succesvolle levensreddende inzet (zie bijlage I). Onder meer op basis hiervan is gekozen voor 8 minuten als maximale opkomsttijd voor woningen.

In de GDR-sessie stellen enkele deelnemers echter de vraag of deze norm nog wel actueel, relevant en mogelijk te scherp is. Wordt de lat niet te hoog gelegd?

De norm zou volgens enkele deelnemers niet inspelen op diverse ontwikkelingen van de laatste 10 tot 15 jaar. Zo is er meer aandacht voor de preventieve voorzieningen en is de aandacht voor de zelfredzaamheid van de burger toegenomen (onder meer door promotie van huismelders). Het zou daarmee niet nodig zijn om voor ieder object, in alle gevallen, nog dezelfde (strengere) norm uit de handleiding te gebruiken.

Citaten GDR-deelnemers

- De eisen nemen toe, het geld in mindere mate. We moeten met relatief minder geld meer bereiken, het bestuur heeft onvoldoende prioriteit hierbij, want zolang er niets gebeurt, geeft het bestuur het geld vaak liever anders uit. Blijft de vraag of we met z'n allen de lat niet te hoog leggen in relatie tot de bestuurlijke wens/wil.
- Omdat de normen niet meer reëel zijn (met andere woorden ze sluiten niet aan bij de ontwikkelingen op het gebied van preventieve voorzieningen en zelfredzaamheid van mensen).
- Onze opkomsttijden zijn veel strenger dan die van de politie en de ambulance. In de veiligheidsketen sluit dat niet aan. Misschien kunnen de tijden wel langer zijn?
- Omdat de norm bij de introductie meer een instrument is geweest om de 'lat' hoger te kunnen leggen zodat het bestuur de brandweezorg meer serieus nam. Deze slag was op zich goed en nuttig maar vanaf de introductie knelde de norm al. Mijn conclusie is dat we hem eigenlijk nauwelijks hebben kunnen halen ook niet in het verleden.
- De opkomsttijden zijn te scherp gesteld. Bestuurlijke afweging/besluitvorming over verlenging van de (max.) opkomsttijden vindt onvoldoende plaats.

Oplossingen voor reduceren opkomsttijd

4

In het vorige hoofdstuk is een aantal verklaringen voor de toename van de opkomsttijd geformuleerd. Aan de deelnemers van de GDR-sessie is gevraagd om per verklaring ook een aantal (creatieve) oplossingen te bedenken of aan te geven op basis van eigen praktijkervaringen. In het kader met de groene tekst wordt de verklaring herhaald, daaronder worden de oplossingen weergegeven. In het kader met de paarse tekst staan weer de citaten van de deelnemers.

4.1 VERWERKINGSTIJD

Lange procedures meldkamer

Stroomlijning van procedures/processen meldkamer

De verwerkingstijd kan, volgens de deelnemers van de GDR-sessie, verminderd worden door protocollen en procedures in de meldkamer te vereenvoudigen, te uniformeren en indien mogelijk te automatiseren. Zo zou er standaard direct een eerste uitrukeenheid kunnen worden uitgestuurd. Verder kan ook bij de melding een scheiding van aanname en uitgifte tijdswinst opleveren.

In de Verenigde Staten bedraagt deze verwerkingstijd in de meeste gevallen 20 tot 30 seconden. Op grond daarvan lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat een kritische beschouwing van de (verwerkings)werkwijze op de meldkamer een (ruime) tijdswinst kan opleveren.

Citaten GDR-deelnemers

- Verwerkingsnormen vastleggen, uitrukvoorstellen vereenvoudigen, aanname en uitgifte scheiden.
- Locatiebepaling is een toenemend probleem. Met name met mobiele telefonie neemt de verwerkingstijd toe. Er zou een systeem moeten komen waardoor locatie van GSM, en daarmee het incident, meteen duidelijk is.
- Er zijn te veel uitrukvoorstellen. Ze verschillen erg per soort en zelfs per gemeente. Hoe simpeler en meer uniform hoe sneller en hoe zekerder (twijfel kost tijd) een centralist kan kiezen. In Noord-Holland Noord is op regionaal niveau uniforme opschaling vastgesteld.
- De tankautospuiter (TS) is de basiseenheid die altijd uitrukt, systeem zodanig aanpassen dat er los van het uitrukvoorstel altijd eerst een alarmering voor een tankautospuiter uitgaat.
- Positiebepaling melder automatiseren en werken met standaard 1e inzetvoorstel en alarmeren, afhankelijk van uitvragen inzetvoorstel aanvullen.

Groot aantal loze meldingen

Handhavingsbeleid voor beperken loze meldingen.

Een daling van het aantal loze meldingen is vanuit verschillende invalshoeken belangrijk. Los van het financiële aspect kan het ook de motivatie van vrijwilligers verhogen en de frustratie bij werkgevers verminderen. Een scherper handhavingsbeleid en meer verantwoordelijkheden bij objecteigenaren moeten hiervoor zorgen.

De gemeente Ede heeft met een doordacht voorlichtings- en handhavingsbeleid het aantal loze meldingen flink omlaag weten te brengen (zie bijlage II 'Terugdringen loze meldingen'). Het enerzijds bewust maken van de objecteigenaren van de overlast die loze meldingen de brandweer bezorgen en anderzijds het met een sluitend en werkend systeem sanctioneren van 'veelplegers' heeft direct effect gehad op het aantal loze meldingen.

Citaten GDR-deelnemers

- Handhavingsbeleid voor het overschrijden van het toegestane aantal nodeloze meldingen (genormeerd) vaststellen en overeenkomstig optreden. In gemeenten Ede en Enschede resultaat geboekt door voorlichting en handhaving naar objecteigenaren, daling aantal loze meldingen met meer dan 20%.
- Preventiebeleid aanpassen i.p.v. reactief, proactief (eigen verantwoordelijkheid instelling benadrukken).
- De verantwoordelijkheid voor het terugdringen van nodeloze automatische meldingen meer neerleggen bij veroorzaker in casu de eigenaar beheerder!
- Minder (wettelijk) voorgeschreven brandmeldinstallaties; bij vrijwillige aansluiting is betere sturing mogelijk.

4.2

UITRUKTIJD

Beschikbaarheid vrijwilligers

Creatief personeelsbeleid

Met een gericht diversiteitsbeleid en actieve(re) werving bereik je nieuwe doelgroepen en kun je het potentieel aan beschikbare vrijwilligers vergroten. Aan de hand van

gegevens uit de gemeentelijke basisadministratie kunnen specifieke groepen, bijvoorbeeld vrouwen en allochtonen, benaderd worden. Ook vrijwilligers die in een andere gemeente werken dan in de woongemeente, kunnen tijdens kantooruren in de dichtstbijzijnde kazerne worden ingezet. De brandweer kan meer gebruik maken van vrijwilligers van andere korpsen die toevallig in de buurt van de kazerne werken.

In Tilburg heeft de brandweer begin 2007 een actieve campagne opgezet om nieuwe vrijwilligers te werven (zie bijlage II 'Vergroten bekendheid brandweer'). Specifieke aanleiding was het tekort van 2 à 3 vrijwilligers op één van de vrijwilligersposten, vooral tijdens kantooruren. De campagne heeft geleid tot de aanmelding van 4 nieuwe vrijwilligers, 2 voor eerder genoemde vrijwilligerspost, waarmee het tekort daar was opgelost.

Ook in Vught bleek de beschikbaarheid van vrijwilligers tijdens kantooruren een probleem. Daarom is actief naar mogelijkheden gezocht om deze te verhogen (zie bijlage II 'Vrijwilligers bij verschillende kazernes'). Zo is een opzichter uit een sociale werkplaats in de buurt van de kazerne gevraagd overdag mee uit te rukken (deze was al vrijwilliger in diens woonplaats). Voor de andere kazerne zijn 2 vrijwilligers van een buurgemeente, die overdag dicht bij deze kazerne werken, gevraagd overdag mee uit te rukken.

Om de beschikbaarheid overdag te verzekeren zouden meer structurele maatregelen ook een oplossing kunnen bieden. Zo zou aan bepaalde gemeentelijke medewerkers tevens de functie gegeven kunnen worden van vrijwilliger bij de lokale brandweer ('plichtbrandweer'), waardoor de eerste uitruk overdag gegarandeerd is. Een andere oplossing is om uitrukpersoneel tijdens kantooruren te kazerner. Dan wordt het meer een semi-beroeps uitrukdienst.

Citaten GDR-deelnemers

- Dagdienstpersoneel brandweer belasten met repressieve taak en in piketvorm op de kazerne laten werken (in Barneveld).
- Uitrukpersoneel tijdens kantooruren kazerner.
- Gebruik vrijwilligers van andere korpsen die in je gemeente werken (dus hybride vrijwilligers). Overdag in gemeente Y en anders in eigen gemeente X.
- Wervingscampagne op nieuwe doelgroepen (Hardenberg). Kan eenvoudig gedaan worden met mailing op basis van gemeentegegevens.
- Specifieke doelgroepen binnen je gemeente/verzorgingsgebied analyseren en werven; bijv. vrouwen (Vught).
- Voer sociale/maatschappelijke dienstplicht in waardoor er een continue stroom aan potentieel beschikbaar is.

Secundaire arbeidsvoorwaarden

Volgens de deelnemers van de GDR-sessie kan het vak van 'brandweervrijwilliger' aantrekkelijker gemaakt worden. Het bieden van een groot scala aan secundaire voorwaarden kan hiervoor zorgen.

Citaten GDR-deelnemers

- Maak het aantrekkelijker om bij de brandweer te gaan. Regel bijvoorbeeld oppas voor de kinderen van de vrijwilliger, betere beloning, meer maatschappelijke waardering, betere secundaire arbeidsvoorwaarden, compensatie naar de werkgever, etc. Feitelijk is elke hoeveelheid arbeid in te kopen, dus ook deze. Het is maar wat je er voor over hebt.
- Zorg voor gegarandeerde (professionele) opvang van kinderen op de kazerne (Veenendaal), kinderdagverblijf of de zogenaamde oppasopa/-oma.

Afstemming werkgevers

Werkgevers hebben steeds meer moeite met het feit dat vrijwilligers vaak moeten uitrukken, dit kost de werkgever immers geld. Gezocht moet daarom worden naar een win-win situatie. Eén mogelijkheid is om de werkgevers financieel te compenseren voor de uren dat een vrijwilliger weg is voor brandweeroptreden. Bedrijven zouden gestimuleerd kunnen worden door ze een subsidie aan te bieden als zij bereid zijn werknemers in dienst te nemen die brandweervrijwilliger zijn of dat willen worden.

Ook kan het begrip en de medewerking van werkgevers worden verhoogd in voorlichtings sessies. In Tilburg hebben brandweervrijwilligers zelf hun werkgevers benaderd voor een voorlichtingssessie (zie bijlage II 'Vergroten bekendheid brandweer'). Doel was om nadere uitleg te geven over het vak 'brandweervrijwilliger', waardering uit te spreken naar werkgevers en hen te enthousiasmeren (meer) werknemers (meer) ter beschikking te stellen. Met de sessie is de betrokkenheid en medewerking van de werkgevers bij de brandweer verhoogd.

Uitruil van diensten is een andere mogelijkheid. De brandweer zou in ruil voor het beschikbaar stellen van vrijwilligers bepaalde diensten voor de werkgever kunnen doen. Zo kan de brandweer bijvoorbeeld voor bedrijven BHV-personeel (bedrijfshulpverlening) opleiden. Deze personen kunnen mogelijk vervolgens overdag ook als brandweervrijwilliger uitrukken. De brandweer van de gemeente Bloemendaal bijvoorbeeld, is actief langs bedrijven gegaan met dit aanbod (zie bijlage II 'BHV-personeel in de uitrukdienst').

De gemeente Olst-Wijhe heeft een aantal jaren een vruchtbare samenwerking met een farmaceutisch concern gehad (zie bijlage II 'Samenwerking bedrijfsbrandweer').

Het concern zorgde ervoor dat er altijd minimaal 10 brandweervrijwilligers in het personeelsbestand zaten. Deze werden roostertechisch zo ingedeeld dat zij behalve de meldingen van het eigen concern ook de eerste uitruk in de rest van de gemeente konden verzorgen. Het farmaceutisch concern was zo zelf verzekerd van een snelle opkomsttijd, de gemeentelijke brandweer was verzekerd van een snelle eerste uitruk.

Verder dient, volgens de deelnemers aan de GDR-sessie, de discussie te worden gestart of de brandweer wel naar ieder incident moet uitrukken. Moet de brandweer wel uitrukken om ergens het wegdek schoon te maken of om een koe uit de sloot te halen? De brandweer kan bijvoorbeeld de werkgever tegemoet komen door de vrijwilligers alleen naar de echte 'prio-1' meldingen (acuut benodigde hulp) te laten uitrukken.

Citaten GDR-deelnemers

- Maak afspraken met werkgevers, informeer ze en stoot niet-prio-1-taken af naar de gemeentelijke buitendienst. Haal vrijwilligers alleen naar echt noodzakelijke oproepen.
- Ontlast werkgever door voor bepaalde prio 2-meldingen een naburig beroepskorps te alarmeren.
- Maak duidelijke afspraken met de werkgever en compenseer de werkgever middels een vaste vergoeding versus inzet zoveel uur per jaar.
- Geef subsidie aan bedrijven als ze vrijwilligers in dienst hebben/nemen.
- Stel een 'dienstplicht' in voor bedrijven, waarbij ze mensen moeten laten gaan.
- Maak een deal met grote bedrijven (gemeente Bloemendaal) dat je BHV-ers opleidt die dan overdag mee kunnen uitrukken.
- Bedrijfsleven/werkgevers betrekken (voorlichtingssessies) bij het werk van de brandweer en hen motiveren om hun werknemers beschikbaar te stellen voor uitruk overdag (Tilburg).

Lange opkomsttijd naar kazerne

Huisvestingsbeleid

Door een gericht huisvestingsbeleid te voeren, kan de uitruktijd worden beperkt. Zo kan als voorwaarde bij de aanname gesteld worden dat vrijwilligers dicht bij de kazerne dienen te wonen. Verhuizing naar een andere gemeente is dan een reden voor ontslag bij de brandweer. Nabije huisvesting moet volgens de deelnemers van de GDR-sessie gefaciliteerd en gestimuleerd worden. Dit door bijvoorbeeld bepaalde woningen in de buurt van kazernes met voorrang aan brandweervrijwilligers toe te kennen. Ook zijn verhuispremies en andere financiële tegemoetkomingen mogelijk.

Brandweer Veghel benadrukt bij het aannamebeleid van nieuwe vrijwilligers het belang van beschikbaarheid, vooral tijdens kantooruren (zie bijlage II 'Eén-ploegalarmering'). In het sollicitatiegesprek wordt expliciet gesteld dat een andere baan of woonadres 'einde brandweervrijwilliger Veghel' kan betekenen.

Citaten GDR-deelnemers

- Bij vrijwilligersaanstelling als ontslaggrond verhuizing binnen verzorgingsgebied of verandering van werkgever opnemen.
- Vrijwilliger beter belonen en waarderen, waardoor het interessanter wordt om binnen een bepaalde afstand te (blijven) wonen.
- Hanteer een ruime verhuisvergoeding voor vrijwilligers die in een bepaalde cirkel komen wonen.
- Gemeentebesturen moeten voor vrijwilligers een specifiek huisvestingsbeleid toepassen.
- Woonruimteverdeling is een regionale markt, uitzonderingen voor een doelgroep als de brandweer zijn moeilijk en meestal niet te realiseren. Hier is veel bestuurlijke druk voor nodig. Men is bang voor precedentwerking. Er zijn bijvoorbeeld gemeenten die voor onderwijzers tijdelijk een uitzondering maakten (gemeente Almere).
- Zorg voor voldoende beschikbare woningen in de directe omgeving van de kazerne en hanteer een beloning of voorrang/toekenning van die woningen.
- Vrijwilligerswoningen boven op de kazerne, gemeente Laren Noord-Holland.

Gedifferentieerd uitrukken

Ook kan de uitruktijd beperkt worden door differentiatie in de basisuitrukeenheid. De bezetting kan worden afgestemd op het risicobeeld in het verzorgingsgebied en het type incident. Kleinere 'simple' branden kunnen misschien met minder bezetting worden afgedaan.

Citaten GDR-deelnemers

- Basisuitrukeenheid van 6 personen naar 4 personen (Liverpool)
- Gedifferentieerd uitrukken (bijv. afhankelijk van incident en infrastructuur).
- In te zetten potentieel baseren op risico en scenario; niet altijd uitgaan van standaard tankautospuiter en bijbehorende bezetting (de 4 man op de tankautospuiter discussie).

Creatieve inzet van personeel en voorzieningen

Tot slot kan de opkomst van de vrijwilliger naar de kazerne verkort worden door creatieve inzet van personeel en voorzieningen. Met ogenschijnlijk eenvoudige maatregelen kan tijds winst geboekt worden. Organisatorisch is er de mogelijkheid om meerdere ploegen samen te stellen die binnen een bepaalde ring in en om de stad wonen en werken. De vrijwilligers uit de 1e ring (rond de kazerne) zullen vaak op tijd zijn, de vrijwilligers uit opeenvolgende ringen komen later of te laat.

De gemeente Alkmaar heeft bijvoorbeeld voor het drukke centrum de 'binnenstadploeg' geformeerd (zie bijlage II 'Binnenstadploeg'). Gekeken is welke vrijwilligers in de buurt van het postcodegebied 'centrum' wonen (relatief veel uitrukken en hoge risico's). Over de 4 vrijwillige ploegen heen is een binnenstadploeg geformeerd die gealarmeerd wordt bij prio-1 meldingen in het centrum.

Brandweer Hoogezand-Sappemeer en Slochteren is overgegaan van een 5 naar 4 ploegendienst (zie bijlage II 'Van 5 naar 4 ploegendienst'). Bij een melding worden meer vrijwilligers gealarmeerd en bij afwezigheid moet de vrijwilliger zelf voor een gelijkwaardige vervanger zorgen. Bij de indeling van de ploegen is rekening gehouden met de afstand van het woon/werkadres tot de kazerne. Deze oplossing heeft de opkomsttijd met 3 minuten verlaagd.

In de opkomst naar de kazerne kun je de vrijwilligers ook enkele 'privileges' geven. Een parkeerkaart zorgt er bijvoorbeeld voor dat de vrijwilliger altijd dichtbij kan parkeren en dus snel bij zijn auto kan zijn. Ook is geopperd om vrijwilligers optische en akoestische signalen (zwaailicht en sirene) te geven om zo snel door het verkeer te verplaatsen. Dit stuit echter op bezwaren uit het oogpunt van verkeersveiligheid. Om het drukke verkeer te ontlopen kan ook meer gebruik gemaakt worden van andere vervoersmiddelen zoals een brommer of scooter.

Citaten GDR-deelnemers

- Schaarse en onmisbare/cruciale functionarissen (chauffeur, bevelvoerder e.d.) tijdens de dienst voorzien van een piketauto met zwaailicht en sirene, zodat zij zich sneller door het verkeer kunnen begeven.
- Secundaire arbeidsvoorwaarden: zorg voor een vaste parkeerplek dicht bij voordeur woning. Zo zit vrijwilliger sneller in de auto en is sneller op de kazerne.
- Vervoersmiddelen (bromfietsen, scooters, motoren e.d.) stimuleren/beschikbaar stellen aan vrijwilligers, zodat deze sneller op de kazerne kunnen komen.
- In een ploegenstructuur werken met 1e en opvolgende ringen. Ook kan een binnenstadploeg gevormd worden.
- Het principe van vrije instroom loslaten en overgaan tot kazernerij van vrijwilligers in samenhang met kazernerij van beroeps-/gemeentelijk personeel.

Motivatie vrijwilliger

Beperking loze meldingen

Het grote aantal loze meldingen kan afbreuk doen aan de motivatie van vrijwilligers. De oplossingen bij het beperken van de loze meldingen zijn eerder al behandeld bij de verwerkingstijd van de meldkamer (zie pagina 26).

Managen van vrijwilligers

Er kan veel gedaan worden om de motivatie van de vrijwilliger hoog te houden, andersom mag er ook iets van de vrijwilliger verwacht worden. Ook vrijwilligers moeten volgens deelnemers van de GDR-sessie het belang van snelle opkomst (er)kennen. Door inzichtelijk te maken welke uitruktijden behaald worden en wie wel of niet kwam opdagen, kunnen vrijwilligers aangesproken worden op de eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van de uitruktijden.

Om de motivatie om snel op te komen te verhogen, heeft brandweer Veghel verschillende veranderingen doorgevoerd (zie bijlage II 'Eén-ploegalarmering'). De 'één-ploegalarmering' geeft opgekomen vrijwilligers de zekerheid mee uit te rukken. De klok op de hoofdpst registreert de tijd vanaf alarmering. Na 6 minuten rukt de eerste tankautospuut uit (ook als er nog geen 6 vrijwilligers aanwezig zijn). De uitruktijd is daarmee nooit langer dan 6 minuten. Uit onderzoek blijken de overschrijdingen van de normtijden voor prio-1 meldingen te zijn verminderd.

Citaten GDR-deelnemers

- Maak inzichtelijk wanneer de laatste man komt. Bijvoorbeeld met een personen-volgsysteem. Laat elke pager via GPS op kaart plotten zodat je weet waar de mensen zitten. Na alarmering kan je de voortgang van de pager richting de kazerne volgen en weet je hoeveel, wie en wanneer ze er aan komen. Je weet dan hoe lang je moet wachten en/of dit wachten acceptabel is. Ook zie je als een pager (stip) op kaart niet meer verplaatst hij waarschijnlijk in een file vast zit. Komen er onvoldoende stippen richting de kazerne dan alarmeer je een extra ploeg of de buurgemeente. Dit systeem is tevens toepasbaar op de busvoertuigen voor wat betreft de rijtijden richting het incident.
- Tijdregistratiesysteem in kazerne zodat afleesbaar is hoe lang geleden alarm is gegeven (Oss, Veghel).
- Geef informatie aan de vrijwilligers waarom het (opkomst naar kazerne) belangrijk is. Leg uit welke gevolgen het niet opkomen heeft voor de brandweezorg.

Suboptimale locaties kazerne

Herlocatie kazernes

In plaats van de vrijwilligers naar de kazerne te krijgen (huisvestingsbeleid) kan een kazerne ook naar de woon- of werkomgeving van de vrijwilligers gebracht worden. Dit kan door de introductie van meerdere kleine posten (met een minimale inrichting) verspreid over het verzorgingsgebied in plaats van één grote kazerne. Een andere mogelijkheid is het opstellen van flexibele uitrukposten. Door een tankautospuiter in de buurt van de werkplek(ken) van 6 vrijwilligers te plaatsen, kan een snellere 1e uitruk gegarandeerd worden. Ook kan de flexibele uitrukpost geplaatst worden op plekken waar de kans op een incident/melding (statistisch) het grootst is.

Om de zorgnormen bij risicovolle objecten te halen, heeft brandweer Deventer een vrijwilligerspost dicht bij een grote woonwijk van (potentiële) vrijwilligers opgericht: een loods met één tankautospuiter. Op deze wijze kan de rijtijd, met relatief lage (bouw)kosten, met minuten worden teruggebracht (zie bijlage II 'Kazerne naar de vrijwilliger').

Om de opkomsttijd te beperken hanteert de regio Drenthe het uitgangspunt 'de snelste hulp op de gewenste plek'. Aan de hand van de locatie van kazernes, het wegennet en de toegestane rijnsnelheden zijn operationele grenzen berekend: hoe snel kan welke tankautospuiter ter plaatse zijn. Dit is niet altijd de tankautospuiter uit de eigen gemeente (zie bijlage II 'Operationele grenzen').

Citaten GDR-deelnemers

- Meerdere kleinere posten inrichten in je verzorgingsgebied die dichtbij de vrijwilligers liggen.
- Voertuigen niet op een vaste plaats (kazerne) stallen maar mobiel inzetbaar binnen de gemeente. Surveillance systeem. Bijvoorbeeld per groepje brandweermensen wordt een voertuig meegegeven en bij alarmering kunnen ze direct ter plaatse gaan. Vergelijkbaar met operators in de chemische industrie. Dus in plaats van een statische grote eenheid meerdere kleine flexibele eenheden.
- De rijtijd kan (vooral overdag) verminderd worden door te werken met een 'flexibele kazerne'. Een tankautospuiter kan bijvoorbeeld geplaatst worden op een locatie waar een complete ploeg werkt/aanwezig is.
- Regionaal een kazernespreidingsplan opstellen. Gemeenten hieraan binden.

Proactie

De (negatieve) invloed van verkeersregulerende maatregelen op de opkomsttijd kan beperkt worden wanneer de brandweer participeert in het voortraject van de besluitvorming over dergelijke voorzieningen. De brandweer moet een vaste gesprekspartner zijn in overleggen over ruimtelijke planvorming. Dit taakgebied wordt bij de brandweer proactie genoemd: actief betrokken zijn in de planfase. Zo kan op de cruciale rijroutes van de brandweer bewust worden afgewogen drempels, rotondes, heuvels en dergelijke al of niet aan te brengen.

De praktijk leert dat de brandweer succesvol kan opereren als zij zich stevig opstelt in een dergelijk overleggen. Mits zij is voorzien van concrete gegevens over de effecten van verkeersbelemmerende voorzieningen op de opkomsttijden. De brandweer moet zich dan ook die kennis en expertise (op het gebied van proactie) eigen maken om hier een rol van betekenis in te kunnen spelen. Investerings in capaciteit en opleidingen zijn volgens de deelnemers van de GDR-sessie dan vaak noodzakelijk.

In de gemeente Barneveld heeft de brandweer een vaste plek in de overleg- en besluitvormingsarena's gekregen (zie bijlage II 'Mix van maatregelen'). Tussen de verschillende gemeentediensten zijn convenanten gesloten. Op het gebied van verkeersregulerende maatregelen betekent dit dat zodra er een bestemmingsplan, inrichtingsplan dan wel een infrastructureel project komt, er overleg moet plaatsvinden met de brandweer. Het plan kan niet vastgesteld worden zonder dat de brandweer daarbij heeft geadviseerd.

In Hoorn is begin jaren '90 een werkgroep 'Verkeer' opgericht, onder andere naar aanleiding van problemen ontstaan doordat de brandweer in een te laat stadium bij verkeersmaatregelen werd betrokken (zie bijlage II 'Dynamische afsluitingen'). Deze werkgroep houdt zich bezig met advisering over 'infrastructurele wijzigingen'. In de werkgroep zitten naast de brandweer ook de gemeente (afdeling verkeer & vervoer), de politie, de ambulancedienst, busmaatschappijen en rijsscholen.

Citaten GDR-deelnemers

- Beleid ontwikkelen voor de hoofdinfrastructuur voor de hulpdiensten; hier snelle routes van maken door aanvullende maatregelen (bijv. gemeente Almere).
- Als brandweer vaste overlegpartner worden in ruimtelijke planvorming en planuitvoering (proactie).
- De brandweer veel meer betrekken bij ruimtelijke ontwikkelingen op een moment waarbij zij nog een serieuze inbreng kan hebben.
- Meer personele capaciteit beschikbaar stellen om deel te nemen aan dergelijke overleggen.
- Als we de brandweer in deze proactieve arena willen betrekken kunnen we dat alleen bereiken als we volwaardig partner kunnen zijn. Dus brede relevante opleiding naast de reguliere brandweeropleiding.

Dynamische verkeersregelingen

Door gebruik te maken van dynamische verkeersregelingen kunnen de vertragende factoren voor de brandweer weggehaald worden. Een drempel die in de grond zakt als de brandweertankauto aankomt, verkeerslichten die voor de brandweertankauto op groen springen (en voor de anderen op rood), een ophaalbrug die in contact staat met de meldkamer en dus niet opgehaald wordt bij aanrijden van de brandweer. Vele maatregelen zijn er te bedenken.

In 1999 heeft de gemeente Hoorn dynamische afsluitingen in de binnenstad geplaatst om de verkeersdruk/overlast te verminderen. Het verkeer wordt omgeleid. Om de brandweer wel snelle toegang tot de binnenstad te geven, zijn de tankautospuiter uitgerust met een transponder en een sleutel om de dynamische afsluitingen handmatig te bedienen. Om de uitruktijd van vrijwilligers te beperken, is in het meldkamersysteem geprogrammeerd dat de afsluitingen na elke melding voor de hoofdpost een kwartier lang zakken. Dan hoeven aanrijdende vrijwilligers geen omweg te nemen maar kunnen zij via de kortste route naar de kazerne komen (zie bijlage II 'Dynamische afsluitingen').

Citaten GDR-deelnemers

- Gebruik maken van dynamische afsluitingen. Deze zakken in de grond bij alarmering van de vrijwilligers en bij de komst van een brandweertankauto met een transponder. Tevens aan te sturen door de meldkamer. In de gemeente Hoorn toegepast in zowel de aanrijroute van de vrijwilligers als in de uitrukroute van de tankautospuiter.

Preparatie en repressie

Volgens deelnemers aan de GDR-sessie kan het gebruik van andere voertuigen dan een tankautospuiter ook tijdswinst opleveren. Belangrijk daarbij is rekening te houden met de melding, de risico's en de verkeerssituatie. Een tankautospuiter is een groot, log

voertuig dat zich in een drukke binnenstad met smalle wegen betrekkelijk traag kan voortbewegen. Een klein, flexibel voertuig is dan wellicht meer passend. Ook kan de inzet van blushelikopters worden overwogen.

Zo rukt brandweer Veghel bij een brand in een (vracht)auto uit met een rapid intervention vehicle. Deze kan al met vier man uitrukken (zie bijlage II 'Eén-ploegalarmering').

Citaten GDR-deelnemers

- Andere vervoersystemen stimuleren die sneller zijn in druk verkeer (bromfietsen, scooters).
- Potentieel baseren op risico en scenario, niet altijd uitgaan van standaard tankautospuit en bijbehorende bezetting (bezetting met 4 personen discussie).
- Differentiatie in incidenten, gekoppeld aan differentiatie in het in te zetten materieel (Napels).

Educatie overige weggebruikers

Meer aandacht in de rijopleidingen van andere weggebruikers (auto, motor, bromfiets) voor de handelwijze wanneer een voertuig met optische en akoestische signalen nadert, kan de hinder die een hulpverleningsdienst bij de uitruk ondervindt verminderen.

Citaten GDR-deelnemers

- Educatie aan overige weggebruikers om ruim baan te geven aan de brandweer en andere hulpverleningsdiensten. In Duitsland bijvoorbeeld wordt al in de reguliere rijopleidingen aandacht besteed aan hoe te reageren bij hulpverleningsvoertuigen. Binnen Nederland levert dat nog vaak chaotische situaties op.

Niet altijd voldoende prioriteit bij gemeentebestuur
Onvoldoende kennis/inzicht bij gemeentebestuur

Informatievoorziening

Als oplossing voor het probleem van weinig bestuurlijke aandacht voor de brandweer, wordt door de deelnemers in de GDR sessie een verbeterde informatievoorziening richting het gemeentebestuur genoemd, in het bijzonder over de uitrukprestaties. Het brandweerveld zal beter de problematiek rond groeiende opkomsttijden duidelijk moeten maken, opdat het bestuur beter een onderbouwde, integrale afweging tussen verschillende beleidsterreinen kan maken. De problematiek dient ook voor andere belanghebbenden (burgers, winkeliers, scholen, verpleeghuizen et cetera) duidelijk te zijn.

Daarnaast wordt door de deelnemers in de GDR-sessie gesteld dat het registreren van opkomsttijden wettelijk voorgeschreven dient te worden. Hierdoor worden de prestaties inzichtelijk, staat het op papier en kan erop gestuurd worden.

Citaten GDR-deelnemers

- Maak bij elk probleem een helder stuk met diverse oplossingsrichtingen. Breng meer aspecten rondom de brandweer in B&W, maak hen verantwoordelijk voor de normbepaling. Te vaak houden we problemen 'onder onze eigen pet' en blijven problemen onbenoemd en dus onopgelost/gedeeltelijk opgelost.
- Bestuurders duidelijk informeren over de norm, gevolgen van overschrijding aan de hand van scenario's verduidelijken. Hiervoor dient dan wel duidelijker in beeld te kunnen worden gebracht wat de gevolgen zijn van een bepaalde mate van overschrijding in minuten en het daadwerkelijke optreden van de brandweer.
- Bestuurders veel meer betrekken bij de opkomstproblematiek van de brandweer en deze problematiek onderbouwen met de lokale gegevens en informatie.
- Niet alleen het bestuur hiermee confronteren maar meer partners vinden zoals het gemeentelijke managementteam en andere maatschappelijke instanties die belang hebben bij een snelle opkomsttijd (bewoners van historische binnenkernen van een stad, verpleegtehuizen e.d.).
- Ik zou het ook willen omkeren. Brandweermensen moeten leren dat de urgentie en druk die ze ervaren voor de bestuurders één van de velen is. Dat keuzes anders verlopen zou binnen onze beroepsgroep geaccepteerd moeten worden. We moeten ons realiseren dat er bij ons veel emotie te pas komt en dat feiten vaak verdoezeld worden (bijv. er overlijden per jaar veel meer mensen doordat ze van de trap vallen dan dat er omkomen bij brand).
- In een AMvB bij de Wet op de Veiligheidsregio opnemen dat deze gegevens geregistreerd moeten worden.

Normen zijn mogelijk te scherp gesteld

Duidelijkheid status van de norm

De deelnemers van de GDR-sessie stellen dat de status van de norm uit de Handleiding Brandweezorg in sterke mate de naleving ervan bepaalt. Enerzijds wordt een te sterke fixatie op het behalen van de normen ervaren. Het niet behalen van de normen hoeft immers niet (altijd) te betekenen dat geleverde brandweezorg van onvoldoende kwaliteit is. Anderzijds wordt juist formalisering van de normen nagestreefd opdat hier strakker op gestuurd kan worden. Nu wordt meestal niemand afgerekend als normtijden niet gehaald worden.

Citaten GDR-deelnemers

- Er moeten kwaliteitscriteria ontwikkeld worden voor een brandweerinzet als geheel, niet alleen gericht op opkomsttijden.
- Er wordt onvoldoende gestuurd op het behalen van de normen voor opkomsttijden. Gemeenten die deze halen, moeten beloond worden.

Norm differentiëren

De norm van 8 minuten is gebaseerd op het meest voorkomende woningtype. Aan de hand van kenmerken van het verzorgingsgebied (risico's, bebouwing, meldings-frequente en dergelijke) zou de norm, volgens de deelnemers van de GDR-sessie, verder gedifferentieerd kunnen worden. Tot op wijkniveau zou dan een maximale opkomsttijd bepaald kunnen worden. Zo is de brandweer in ieder geval op tijd bij objecten waar dat echt nodig is en wat later bij objecten 'waar dat kan.'

Citaten GDR-deelnemers

- Normafwijkingen differentiëren naar omvang verzorgingsgebied, risicobeeld en meldingsfrequentie.
- Op basis van risicobeeld in de gemeente (mogelijk zelfs op wijkniveau) de opkomsttijden bepalen.
- Opkomsttijd, maar ook de kwaliteit van het optreden van de brandweer ter plaatse nader onderzoeken en afzetten tegen het risico in het verzorgingsgebied. Risico wordt bepaald door objecttypen, maar ook door preventieve voorzieningen en kwaliteit van het brandweeroptreden.
- Normtijd is gekoppeld aan een aantal factoren o.a. ontdekkingstijd van brand. Systeem is opgezet op basis van het brandveiligheidsniveau van 1992. We hebben nu technieken (detectie: rookmelders) om brand sneller te ontdekken. Die winst gebruiken om opkomsttijd te verlengen c.q. locaties met langere opkomsttijden te 'compenseren'.

Scherper preventiebeleid

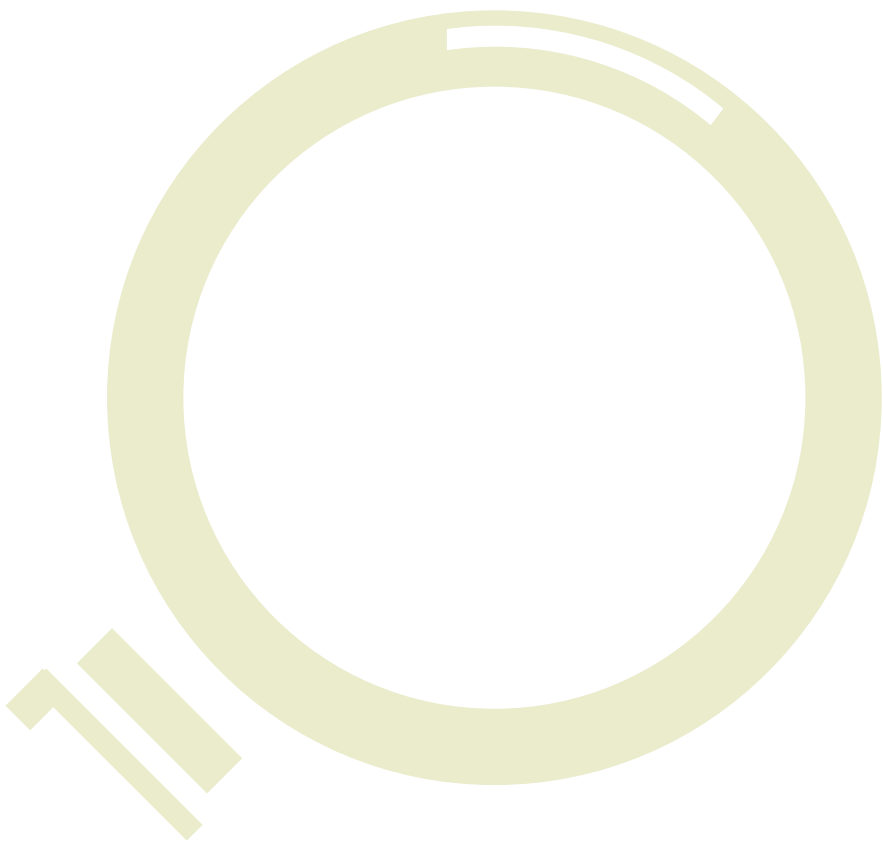
Het versterken van preventieve maatregelen zorgt ervoor dat er genuanceerder met de norm omgegaan kan worden. Een voorbeeld is de branddetectie; een brand wordt een bepaalde tijd na het ontstaan ontdekt. In de nachturen (als de bewoner slaapt) wordt een woningbrand veel later ontdekt dan overdag. Als de brand eerder ontdekt wordt, dan kan ook eerder de brandweer gebeld worden en staat de brandweer dus ook sneller voor de deur. Theoretisch gezien verschuift de opkomsttijd naar voren door het eerder ontdekken en vervolgens melden van de brand. Onderzoek toont aan dat daarbij vaak 6 á 7 minuten tijdswinst kan worden geboekt door een eerdere melding aan de brandweer. Met andere woorden: bij woningen met rookmelders komt een (maximale) opkomsttijd van 15 minuten overeen met de 'oude' norm van 8 minuten.

De gemeente Rotterdam heeft een volledige nieuwbouwwijk (Nesseland) tijdens de bouw voorzien van professionele rookmelders (zie bijlage II 'Preventieve maatregelen'). Het probleem van overschrijdingen van de opkomsttijd in (delen van) het gebied is daar opgelost door alle woningen van rookmelders te voorzien, waardoor de opkomsttijd theoretisch naar voren werd verschoven. Hierdoor bleef de repressieve dekking overeind en hoefde de bestaande kazerne niet verplaatst te worden.

Citaten GDR-deelnemers

- Als we ons realiseren dat (gelukkig) het aantal dodelijke slachtoffers al jaren rond de 60-70 per jaar ligt, kun je je afvragen of daar geen ruimte zit voor aanpassing c.q. verruiming van de normen. Ook nog meer dan nu het geval is meer een relatie leggen tussen preventieve inspanningen en repressieve inspanningen.
- Snellere detectie van branden door bijvoorbeeld rookmelders stimuleren. Waarom niet gratis rookmelders ter beschikking stellen aan alle woningen? Waarom wel 300.000 euro voor een tankautospuit en niet enkele (tien)duizenden euro's voor rookmelders in een (doorsnee)gemeente?

Slotbeschouwing

5

De meest basale taken van de brandweer zijn ‘redden en brand bestrijden’. Hierbij is het van belang dat de brandweer tijdig bij een incident ter plaatse is om effectief hulp te kunnen verlenen. De tijd tussen de melding (door de burger in nood) aan de meldkamer en het ter plaatse komen van de brandweer op de plaats incident, wordt de opkomsttijd genoemd. De opkomsttijd wordt als een belangrijk kwaliteitskenmerk van de brandweer beschouwd. De opkomsttijd bestaat uit de volgende ‘bouwstenen’: verwerkingstijd (meldkamer), uitruktijd en rijtijd.

De opkomsttijd is ook voor de burgers van groot belang. Zij ontleen hun gevoel van (brand)veiligheid aan de wetenschap dat de brandweer snel voor de deur staat als je ze nodig hebt.

Nogal wat factoren, zoals verkeersbelemmerende maatregelen (verkeersdrempels) en de toegenomen mobiliteit van de brandweervrijwilligers, hebben in de afgelopen jaren een negatieve invloed gehad op het in de praktijk bereiken van de bestuurlijk vastgestelde norm voor de opkomsttijden.

De Inspectie OOV heeft in 2006 de bestuurlijke aansturing van de brandweer onderzocht. Daarbij bleek dat 60% van de gemeenten geen informatie kon verschaffen over de operationele prestaties in de vorm van opkomsttijden. Van de gemeenten die wel informatie over de opkomsttijden konden leveren bleek de meerderheid hun eigen vastgestelde normen flink te overschrijden.

Knelpunten

Het grootste knelpunt is de uitruktijd; deze is in de afgelopen jaren in de dagsituatie in een steeds groter aantal gevallen (minimaal) verdubbeld. Vaak blijkt dat na de verwerking van de melding in de meldkamer (verwerkingstijd) en het opkomen en uitrukken van de vrijwilligers (uitruktijd), de norm van de maximale opkomsttijd van 8 minuten al verstreken is. Op dat moment heeft de tankautospuiter de kazerne nog niet verlaten om naar het brandadres te rijden (rijtijd).

De problemen in de uitruktijd spelen vooral binnen vrijwilligerskorpsen. Vrijwilligers moeten van het woon/werkadres eerst nog naar de kazerne komen. De uitruktijd van 3 minuten, die in de Handleiding Brandweezorg is aangenomen, was gebaseerd op omstandigheden uit begin jaren 90, maar is nu voor veel korpsen niet meer haalbaar.

Het systeem van vrijwilligheid binnen de brandweer is een groot en zeer waardevol goed. Bovendien is er vaak geen effectief en betaalbaar alternatief mogelijk.

Een volledige beroepsbrandweer is erg kostbaar. Tevens is in een flink aantal gemeenten sprake van een (zeer) beperkt aantal relevante branden per jaar. Veel kazernes krijgen onvoldoende meldingen om de grote kostenstijging (beroepspost) te rechtvaardigen. Brandweezorg gebaseerd op vrijwilligheid is in de meeste situaties het enige betaalbare en effectieve systeem.

Wel moet worden gerealiseerd dat het systeem van vrijwilligheid soms knelpunten kent. De vrijwillige brandweer bestaat bij de gratie van voldoende en snelle beschikbaarheid van mensen, maar hoe heb en houd je voldoende mensen om een snelle eerste uitruk te garanderen? Hiermee is meteen de kwetsbaarheid van het systeem benoemd.

Daarnaast is er vaak beperkte bestuurlijke aandacht om de problematiek rond opkomsttijden daadwerkelijk op te pakken. Het wel of niet halen van de gestelde normen wordt vaak niet altijd als politiek urgent beschouwd. Daarbij speelt ook onbekendheid een belangrijke rol: de informatie over de uitrukprestaties van de brandweer en daarmee over de mate waarin de (eigen) norm voor de opkomsttijd wordt gehaald, ontbreekt vrij vaak. Hierdoor wordt er vaak niet strak gestuurd op het behalen van deze normen en worden ook geen maatregelen genomen om dit te verbeteren (zie rapport Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg, 2006).

In de afweging met andere beleidsonderwerpen heeft de brandweer niet altijd de hoogste prioriteit. Een voorbeeld zijn de vele verkeersregulerende maatregelen die de rijtijd van de brandweer fors (negatief) beïnvloeden. In veel gemeenten vindt geen samenhangende afweging tussen deze twee beleidsonderwerpen plaats, ook omdat brandweerkorpsen de consequenties niet altijd expliciet voor het voetlicht brengen.

Oplossingen

Het kan zijn dat de problematiek rondom opkomsttijden niet voldoende bekend is bij de bestuurlijk betrokkenen of dat men de handvatten niet heeft om hier iets aan te doen. De Inspectie OOV heeft ervoor gekozen om bij dit onderzoek naar de opkomsttijden vooral het accent te leggen op de mogelijkheden die er bij brandweermensen in het veld zijn om de opkomsttijden te verbeteren.

Dit onderzoek heeft een heel scala aan ideeën en maatregelen van (individuele) brandweercommandanten opgeleverd, die kunnen bijdragen aan het verbeteren van de opkomsttijden. Het doel van deze rapportage is dat er lokaal een discussie op gang komt over de verbetering van opkomsttijden, resulterend in een plan van aanpak.

Om dit proces te ondersteunen en de (bestuurlijke) keuzes te vergemakkelijken is er in dit rapport een hulpmiddel (zie tabel 1 en 2) opgenomen die het op eenvoudige wijze mogelijk maakt de verschillende (lokale) knelpunten en oplossingen in beeld te brengen.

Conclusies

Als het gaat om het verkorten van opkomsttijden constateert de Inspectie OOV op grond van de veertien 'Oplossingsrichtingen' (zie bijlage II) dat de mogelijkheden daartoe primair liggen bij de verwerkingstijd (van de meldkamer) en de uitruktijd (tijd tussen het alarmeren van de brandweermensen en het uitrijden uit de kazerne). Bij de rijtijd gaat het in de praktijk vaak om het beperken van het verder oplopen van deze tijd door de besluitvorming over verkeersregulerende maatregelen in de gemeente in die zin te beïnvloeden als brandweer.

In Nederland liggen de verwerkingstijden vaak tussen de 2 en 3 minuten. Als in het buitenland (onder meer in de Verenigde Staten) reguliere verwerkingstijden tussen de 20 en 30 seconden bedragen, dan moet een (aanzienlijke) vermindering mogelijk zijn. Een deel van de 'Oplossingsrichtingen' gaat over het sneller beschikbaar zijn van (voldoende) vrijwilligers. Daarmee kan in een aantal situaties de uitruktijd worden verkort.

De Inspectie OOV realiseert zich dat met name bij gemeenten met hoge overschrijdingspercentages van de normopkomsttijden deze niet in alle gevallen tot aanvaardbare proporties zullen kunnen worden teruggebracht. In die gemeenten zijn meer fundamentele problemen aan de orde zoals te weinig kazernes en/of geen optimale situering van de huidige kazerne(s). Verbetering vraagt dan ingrijpendere maatregelen (extra kazerne(s), vaker een permanente bezetting, verplaatsing kazernes).

De Inspectie OOV wijst met nadruk op de in de eerste 'Oplossingsrichting' beschreven maatregel (zie bijlage II 'Preventieve maatregelen') die een heel ander perspectief biedt voor alle gemeenten met lange opkomsttijden. De ontdekkingstijd van brand wordt (met name in de gevaarlijke nachtsituatie) door gebruik van rookmelders aanzienlijk teruggebracht. Door de rookmelder gewaarschuwde bewoners kunnen hun eigen pand dan sneller ontvluchten en de brandweer zal sneller worden gealarmeerd. Lange opkomsttijden worden dan (deels) gecompenseerd omdat de bewoners vaker zichzelf in veiligheid kunnen brengen en de brandweer eerder ter plaatse is.

Hulpmiddel

Om een goed beeld te krijgen van de (lokale) problematiek rondom opkomsttijden geeft de Inspectie OOV een aantal eenvoudige hulpmiddelen. In het rapport Bestuurlijke Aansturing van de Brandweezorg is bijvoorbeeld een format beschreven waarin de brandweeorrganisatie kwantitatieve informatie over de eigen prestaties aan het bestuur kan presenteren. Hieruit is het onderdeel over de opkomsttijden weergegeven.

Tabel 1: Kwantitatief hulpmiddel		
Omschrijving	Gepland	Actueel
Wat is de maximale opkomsttijd bij brand voor het eerst voertuig? minuten	
In hoeveel procent van de gevallen mag deze opkomsttijd maximaal worden overschreden? %	
Hoeveel maal is er voor brand uitgerukt?	 maal
Hoe vaak is de maximale opkomsttijd voor brand overschreden?	 maal
In hoeveel procent van de gevallen is deze opkomsttijd overschreden?	 %
Wat is de gemiddelde overschrijding van deze opkomsttijd?		

Op basis van deze kwantitatieve cijfers kan bezien worden of er sprake is van een 'probleem'. Als de opkomsttijden langer en de overschrijdingen groter zijn dan bestuurlijk is afgesproken, is er – in ieder geval op papier – sprake van een probleem. Een kwalitatieve analyse is vervolgens nodig om te bepalen hoe ernstig dit probleem is. Vervolgens kan na een bestuurlijke afweging bepaald worden of er aanleiding is om maatregelen te nemen.

Voor de kwalitatieve analyse kan gebruik gemaakt worden van het onderstaande hulpmiddel, dat is gebaseerd op de bevindingen uit dit onderzoek. In de eerste twee

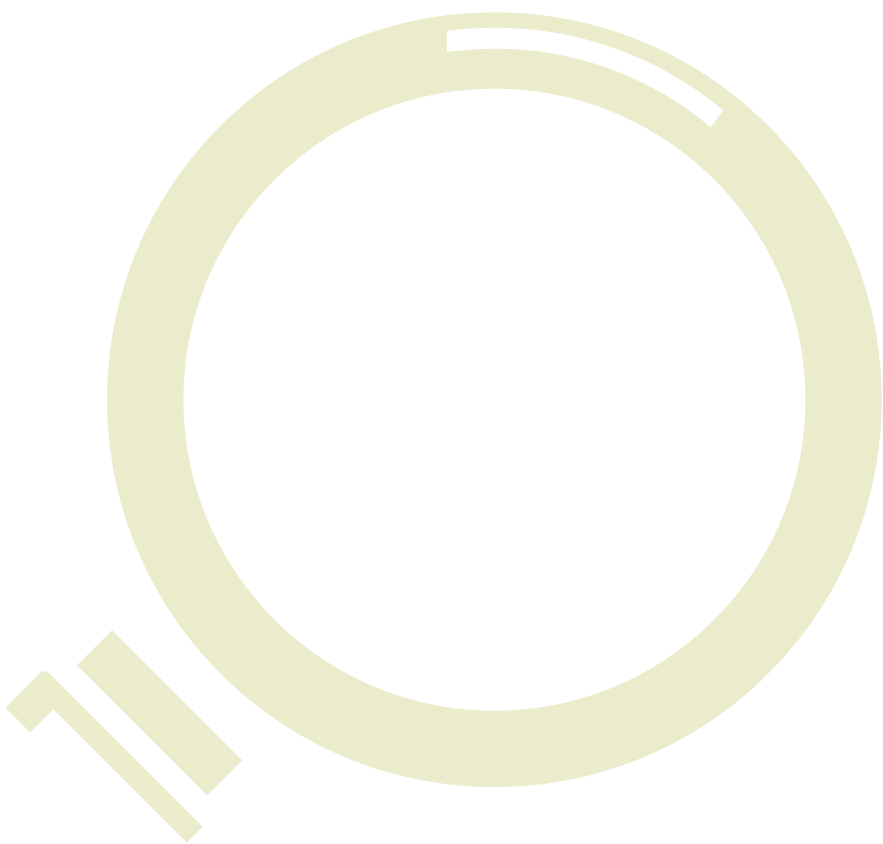
Tabel 2		
Onderdeel opkomsttijd	Problemen uit de handreiking	Lokale problemen
Verwerkingstijd meldkamer	<ul style="list-style-type: none"> • lange procedures • groot aantal loze meldingen 	
Uitruktijd	<ul style="list-style-type: none"> • beschikbaarheid vrijwilligers • lange opkomst naar kazerne • motivatie vrijwilligers 	
Rijtijd	<ul style="list-style-type: none"> • suboptimale locatie vrijwilligers • verkeersregulerende maatregelen 	
Algemeen/bestuurlijke zaken	<ul style="list-style-type: none"> • weinig prioriteit voor bestuur • weinig inhoudelijke kennis • te scherpe normen 	

kolommen zijn de in het onderzoek genoemde problemen per onderdeel van de opkomsttijd samengevat. Voor de eigen lokale situatie kan in de derde kolom concreet beschreven worden wat het probleem is. Vormden de verkeersregulerende maatregelen in de gemeente bijvoorbeeld een probleem voor de opkomsttijd van de brandweer, dan kan in deze kolom aangegeven worden waar die belemmeringen zitten en welk effect dit heeft op de opkomsttijden.

In de volgende twee kolommen zijn per probleem de in het onderzoek genoemde mogelijke oplossingen samengevat. In de lege kolom kan aangegeven worden welke mogelijke oplossingen voor de eigen lokale situatie zouden kunnen werken. Daarbij kan inspiratie gehaald worden uit de verschillende beschreven voorbeelden van oplossingsrichtingen zoals aangeduid in de laatste kolom.

Met het presenteren van beide hulpmiddelen hoopt de Inspectie OOV het gemeente-bestuur en de brandweerorganisatie de juiste instrumenten te bieden om het probleem rondom opkomsttijden in kaart te brengen om vervolgens zonodig die maatregelen te nemen om de overschrijdingen van de (norm)opkomsttijden te verminderen.

	Oplossingsrichtingen uit de handreiking	Lokale oplossingsrichtingen	Voorbeelden van oplossingsrichtingen
	<ul style="list-style-type: none"> • stroomlijning procedures • handhavingsbeleid loze meldingen 		<ul style="list-style-type: none"> • 'Terugdringen loze meldingen' (Ede)
	<ul style="list-style-type: none"> • creatief personeelsbeleid • afstemming werkgevers • huisvestingsbeleid • gedifferentieerd uitrukken • creatief inzet personeel en voorzieningen • beperking loze meldingen • secundaire arbeidsvoorwaarden • managen van vrijwilligers 		<ul style="list-style-type: none"> • 'Vrijwilligers bij verschillende kazernes' (Vught) • 'Samenwerking bedrijfsbrandweer' (Olst-Wijhe) • 'BHV-personeel in de uitrukdienst' (Bloemendaal) • 'Kazerne naar de vrijwilliger' (Deventer) • 'Eén-ploegalarmering' (Veghel) • 'Van 5 naar 4 ploegendienst' (Hoogezand-Sappemeer en Slochteren) • 'Binnenstadploeg' (Alkmaar) • 'Vergroten bekendheid brandweer' (Tilburg)
	<ul style="list-style-type: none"> • herlocatie kazernes • proactie • dynamische verkeersregelingen • preparatie en repressie • educatie overige weggebruikers 		<ul style="list-style-type: none"> • 'Operationele grenzen' (Aa en Hunze en Tynaarlo) • 'Mix van maatregelen' (Barneveld) • 'Dynamische afsluitingen' (Hoorn)
	<ul style="list-style-type: none"> • informatievoorziening • duidelijkheid status norm • differentiatie norm • scherper preventiebeleid 		<ul style="list-style-type: none"> • 'Preventieve maatregelen' (Rotterdam)

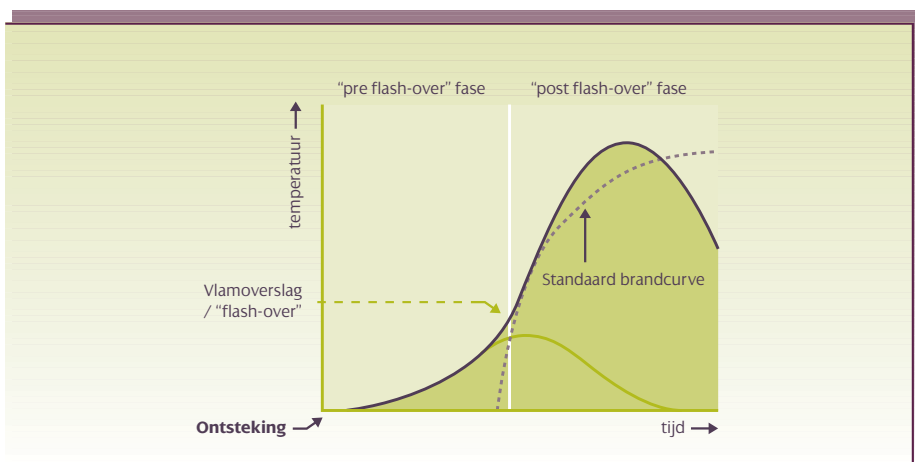

Bijlage: Toelichting op de tijdfactor

In zowel de Handleiding Brandweezorg (BZK, 1992) als het Brandbeveiligingsconcept 'Woningen en woongebouwen' (BZK, 1994) wordt nader ingegaan op de onderliggende informatie van de keuze van de 'professionele' normen voor de (maximale) opkomsttijd. In deze documenten wordt toegelicht wat (maximale) opkomsttijden waard zijn als het gaat om de (brand)veiligheid van burgers. Onderstaand wordt de relevante informatie daarover uit deze beide documenten kort geduid.

Brandbeveiligingsconcept 'Woningen en woongebouwen'

De snelheid van het brandweeroptreden is een vitaal element in de kwaliteit van de repressieve brandweezorg. Het (uiteindelijke) effect van de redding en brandbestrijding neemt af met elke minuut dat de 'aanval' later wordt ingezet. In onderstaande schematische weergave van de brandontwikkeling met de tijd wordt dit belang inzichtelijk.

Figuur 2: voorbeeld van een willekeurige brandkromme van een object (bron: TNO)

Uit bovenstaande figuur blijkt dat wanneer een brand niet tijdig wordt beheerst, er een vlamoverslag ('flash-over') kan ontstaan. Na een dergelijke vlamoverslag zijn de overlevingskansen voor de aanwezigen in de desbetreffende ruimte vrijwel nihil. Met het oog op een effectieve redding/brandbestrijding gelden er daarom strakke (professionele) regels voor de snelheid van het brandweeroptreden, de zogenaamde maximale opkomsttijden voor diverse typen gebouwen.

Naast de brandkromme die aangeeft hoe een brand zich in een bepaald type object ontwikkelt, is het brandbeveiligingsconcept van belang. Een brandbeveiligingsconcept

biedt inzicht in de samenhang van het pakket van maatregelen en voorzieningen die noodzakelijk zijn om de brandveiligheid in een bepaald type gebouw te borgen en eventuele incidenten beheersbaar te houden. Er bestaan brandbeveiligingsconcepten voor verschillende typen gebouwen, waaronder ook ‘Woningen en woongebouwen’.

In het Brandbeveiligingsconcept ‘Woningen en woongebouwen’ wordt ervan uitgegaan dat, behoudens bijzondere voorwaarden, de brandweer (ruim) binnen 30 minuten na aanvang van een brand (zie onderstaande tijdbalk uit het brandbeveiligingsconcept) ter plaatse is om de redding/brandbestrijding ter hand te nemen. Op basis van ervaringscijfers en statistische gegevens is bekend dat de eerste 15 minuten ‘verloren’ gaan aan de ontdekking van het vuur. Dat maakt dat de brandweerorganisatie nog circa 15 minuten (afhankelijk van het type gebouw) beschikbaar heeft om een effectieve inzet te plegen.

Brandbeveiligingsconcept 30 minuten																														
Tijd (min.)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Incident-ontwikkeling	Ontdekkingstijd															Opkomsttijd						Werktijd								

In deze 15 minuten moet de brand gemeld worden, de brandweer gealarmeerd worden, de brandweer (in het geval van vrijwilligers) zich naar de kazerne begeven, dan zich omkleden, het voertuig bemensen en naar het incident rijden. Daar ter plaatse dient een eerste snelle verkenning uitgevoerd te worden en vervolgens de redding/bestrijding ter hand genomen te worden. Wil dat allemaal nog effectief kunnen dan dient de brandweer in het merendeel van de gevallen binnen circa 8 minuten ter plaatse te zijn (soms sneller zoals in oude binnensteden, soms minder snel zoals bij grote ruimten). De brandweer heeft dan nog circa 7 minuten om ter plaatse een adequate inzet (verkenning; redding en/of brandbestrijding) te doen.

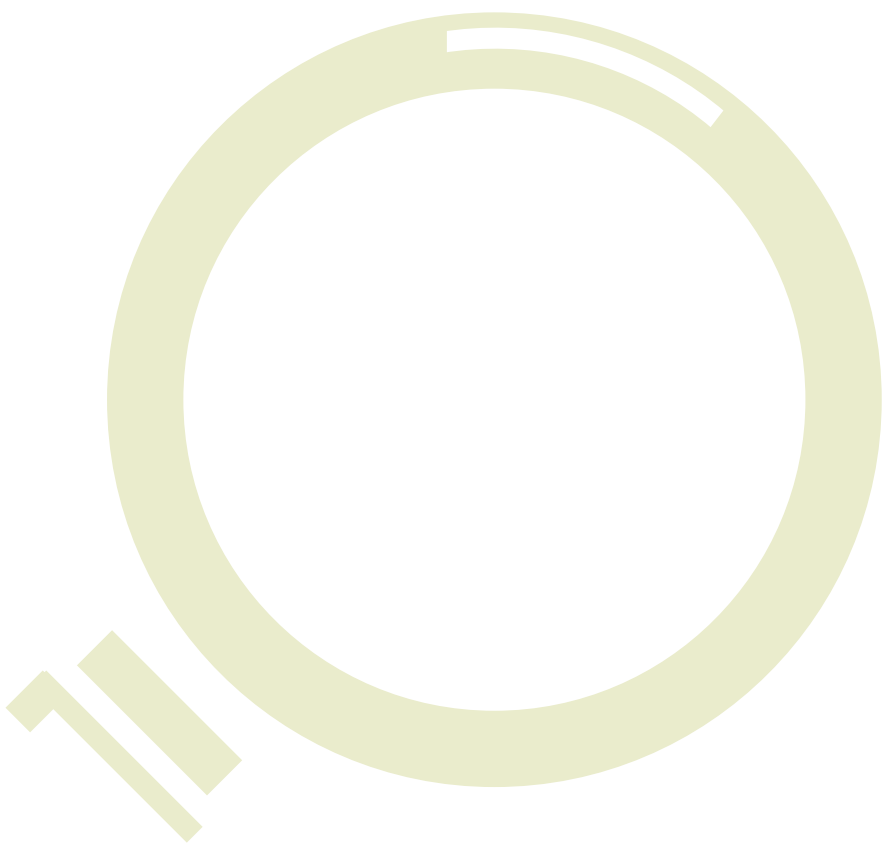
Handleiding Brandweezorg

In de Handleiding Brandweezorg is op basis van de ervaringscijfers gedurende 2 jaar over doden en gewonden bij brand in woningen vastgesteld wat de relatie is tussen het percentage succesvolle reddingen en een (oplopende) opkomsttijd voor diverse typen woongebouwen. Voor het merendeel van de woningen betekent dit dat er nog een redelijke kans is op een succesvolle redding bij een opkomsttijd van 8 minuten. Omdat de kans om om het leven te komen bij brand in een oude etagewoning vijf keer groter is dan in andere woningen is de maximaal opkomsttijd voor dat type woningen op 6 minuten gezet. De belangrijkste conclusie (Handleiding Brandweezorg) luidt, dat binnen een band van 5 minuten (maximaal 5 minuten erlenging van de maximale opkomsttijd) bij kritieke reddingen het percentage succesvolle reddingen gemiddeld afneemt met 12% per minuut. Voor oude etagewoningen is dit 14% per minuut.

Bijlage: Voorbeelden van oplossingsrichtingen

'Preventieve maatregelen' (Rotterdam)	51
'Terugdringen loze meldingen' (Ede)	54
'Dynamische afsluitingen' (Hoorn)	57
'Binnenstadploeg' (Alkmaar)	59
'Van 5 naar 4 ploegendienst' (Hoogezand-Sappemeer en Slochteren)	61
'Vrijwilligers bij verschillende kazernes' (Vught)	63
'Eén-ploegalarmering' (Veghel)	65
'Samenwerking bedrijfsbrandweer' (Olst-Wijhe)	67
'Mix van maatregelen' (Barneveld)	69
'Vergroten bekendheid brandweer' (Tilburg)	71
'Operationele grenzen' (Aa en Hunze en Tynaarlo)	73
'BHV-personeel in de uitrukdienst' (Bloemendaal)	75
'Kazerne naar de vrijwilliger' (Deventer)	77

'PREVENTIEVE MAATREGELEN' (ROTTERDAM)

Overschrijdingen in nieuwbouwwijk

Nesselande is een nieuwbouwwijk aan de rand van Rotterdam (deelgemeente Prins Alexander), liggend tegen de gemeenten Zevenhuizen en Nieuwerkerk aan den IJssel. In het jaar 2000 is begonnen met de bouw van in totaal 5400 woningen.

Het probleem in deze casus was dat in een gedeelte van Nesselande de brandweer de normtijd niet zou kunnen halen. De wijk zou bediend moeten worden vanuit de brandweerkazerne in Prins Alexanderpolder. Deze kazerne was net een aantal jaren oud. Het verplaatsen van de kazerne om de dekking wel volledig te krijgen zou een kostbare zaak zijn en was daarom niet echt aan de orde. Gekeken moest worden naar andere oplossingsmogelijkheden.

Een relatief eenvoudige oplossing zou het gebruik van operationele grenzen kunnen zijn. De wijk Nesselande zou dan bediend kunnen worden door de kazerne in de gemeente Nieuwerkerk aan den IJssel. Hier zaten echter veel haken en ogen aan. Ten eerste valt de gemeente Nieuwerkerk aan den IJssel in een ander regio, namelijk Hollands-Midden. Ten tweede heeft Nieuwerkerk een vrijwilligerskorps; de vraag is of de gemeente zit te wachten op een samenwerking met Rotterdam, een gemeente met allemaal kazernes met een (24-uurs)beroepsbezetting. En kun je het die vrijwilligers aandoen om regelmatig naar Rotterdam uit te rukken? Daarnaast heeft een vrijwillige eenheid een aanzienlijk langere opkomsttijd dan een beroepseenheid waardoor de tijds winst voor een groot deel te niet gedaan zou worden. De oplossing moest dus in de eigen gemeente bedacht worden.

Eén maatregel was het verbeteren van de bereikbaarheid van de wijk zodat de rijtijd van de kazerne naar de wijk verkort wordt. Dit is opgelost door de komst van een viaduct. Een tweede maatregel was het verbeteren van het niveau van de preventie in de nieuwe wijk.

Rookmelders

De uiteindelijke oplossing in Nesselande was het integraal (in alle woningen) installeren van professionele rookmelders (twee degelijke rookmelders aangesloten op het elektriciteitsnet per woning).

De combinatie van twee preventieve maatregelen zouden moeten voldoen aan de eis van gelijkwaardigheid bij verminderde repressieve dekking. In het toenmalige bouwbesluit stond als eis dat nieuwbouwwoningen – door middel van brandwerende deuren – in compartimenten gedeeld moesten worden. Hier bovenop zou als tweede maatregel de rookmelders aangebracht worden.

Nog tijdens de bouw werd het bouwbesluit gewijzigd en werd de compartimentering niet meer verplicht gesteld. Eén preventieve maatregel viel daardoor weg uit de combinatie. Vervolgens is de discussie gevoerd of de aanwezigheid van rookmelders alleen ook voldoende veiligheid biedt. Uiteindelijk was het antwoord ja. Rookmelders verbeteren de zelfredzaamheid van de burger. De rookmelder ontdekt de brand eerder na het ontstaan, waarschuwt (met name in de nachtsituatie) de bewoner die zichzelf (en medebewoners) in veiligheid kan brengen en leidt ook tot een eerdere melding aan de brandweer. De brandweer arriveert in een eerdere fase van de brandontwikkeling. Theoretisch gezien verschuift de opkomsttijd (melding, uitruk en ter plaatse) naar voren in de tijd.

Winst te halen in preventieve hoek

Doel van preventie is het voorkomen van branden en beperken van de omvang van de brand. De indruk kan ontstaan dat door een hoge mate van preventieve voorzieningen de noodzaak van een fijnmazig netwerk van uitruklocaties afneemt.

Bij de ontwikkeling van de oplossingen voor Nesselande was dit echter niet het geval. Het betrof een volledig nieuwe woonwijk die vanuit de bestaande uitruklocaties niet binnen de zorgnorm bereikt kon worden. De gekozen oplossing met rookmelders in alle woningen om snellere ontvluchting en snellere alarmering van de brandweer te bewerkstelligen onderstreept juist de urgentie en waarde van repressief optreden.

Als preventieafdeling moet je veel energie steken in het overtuigen van initiatiefnemers van de noodzaak van aanvullende preventieve maatregelen. Initiatiefnemers hebben de neiging alleen die preventieve maatregelen te nemen die wettelijk zijn voorgeschreven. Het overtuigen om iets extra te doen gaat moeizaam.

Voor meer informatie

Organisatie: Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond
Contactpersoon: Dhr. J.M. Broekhuizen, plv. districtscommandant (district Noord)
Telefoon: 010 446 82 03
E-mail: j.broekhuizen@veiligheidsregio-rr.nl

Uit onderzoek blijkt dat een brand doorgaans na 15 á 20 minuten na ontstaan wordt opgemerkt (zie bovenste tijdsbalk). Dit geldt dan in het bijzonder 's nacht als de bewoner slaapt. Overdag wordt een brand logischerwijs meestal sneller ontdekt. Als de bewoner de brand opmerkt, belt deze het alarmnummer, het moment waarop de telling van de opkomsttijd begint. Hierbij moet nog de kanttekening geplaatst worden dat de kans ook bestaat dat de bewoner in zijn slaap overlijdt aan koolmonoxidevergiftiging, dus nog voordat hij de brand ontdekt.

Rookmelders blijken ervoor te zorgen dat de bewoner ('s nachts) 6 á 7 minuten eerder de brand opmerkt. In de tijd gezien wordt de brand dan eerder gemeld en de brandweer eerder gealarmeerd en is dan ook eerder ter plaatse (zie onderste tijdsbalk).

'TERUGDRINGEN LOZE MELDINGEN' (EDE)

Loze meldingen

Het grootste probleem voor de brandweer in Ede is het grote aantal loze automatische brandmeldingen. De brandweer in Ede organiseert één keer per jaar contactavonden met de werkgevers van de vrijwilligers. Tijdens een avond in 2001 werd door de werkgevers gesteld dat zij niet meer bereid waren hun personeel af te staan voor automatische meldingen.

Dit leidde tot problemen in de beschikbaarheid van mensen. In de dorpskernen Bennekom en Lunteren bijvoorbeeld kreeg men de bezetting moeilijk rond waardoor de opkomsttijd van de tankautospuiter te lang werd. Het probleem is toen bestuurlijk opgepikt: *'dit willen we niet en we moeten wat doen'*.

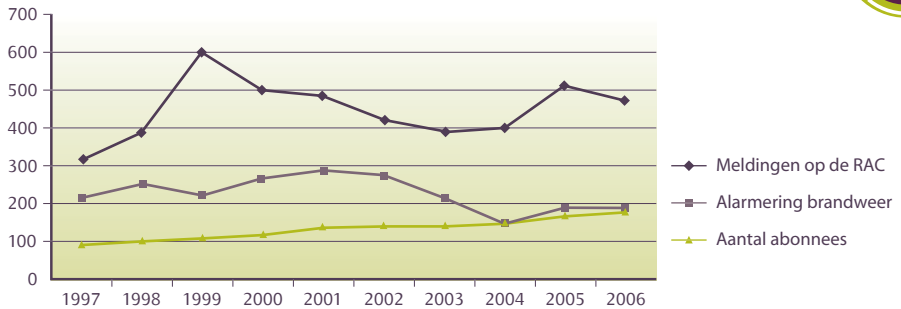
Ook vanuit de economische invalshoek vormt het grote aantal loze meldingen een probleem. In Ede wordt bij een aantal OMS-abonnees (Openbaar Meld Systeem = automatische brandmeldsysteem) vanuit twee posten uitgerukt. Maar om twee tankautosputters vol te krijgen moet je toch wel 20 tot 30 vrijwilligers alarmeren. Die komen meestal voor niets op, terwijl de gemeente wel de vrijwilligersvergoeding moet betalen. En dit een paar honderd keer per jaar! Tel daarbij de loonkosten en de verminderde productie van de werkgever erbij op, dan spreek je over een groot bedrag aan 'schade': een groot probleem dus.

Daarbij werkt het grote aantal loze meldingen erg demotiverend voor de vrijwilliger. Iedere keer moeten ze opkomen voor niets.

Voorlichting

Na de constatering dat er vele loze automatische meldingen zijn, is een plan van aanpak opgesteld om dit terug te dringen. De eerste stap was een voorlichtingsavond voor OMS-abonnees in 2002 (toen waren dat er 140, nu 165) waarin werd uitgelegd waarom een loze melding vervelend is voor de vrijwilligers. Om dit te illustreren is toen een video vertoond waarin te zien is hoe vanuit twee posten (voor een aantal abonnees een standaardprocedure) met toeters en bellen wordt uitgerukt.

De voorlichtingsavond heeft effect gehad, een groot aantal abonnees is zich toen bewust geworden van de overlast die een loze OMS-melding veroorzaakt. In de grafiek is te zien dat na de voorlichtingsavond in 2002 het aantal alarmeringen van de brandweer is gedaald. De brandweer heeft veel minder vaak hoeven uitrukken omdat direct na een OMS-melding de beheerder van het object vaker de brandweer belt om door te geven dat het een loze melding betreft.

Prestatie-eis

De eerste stap was dus voorlichting om de bewustwording van abonnees op gang te brengen. Tweede stap was een consequent handhavingbeleid. Op de voorlichtingsavond is aan alle abonnees een vragenlijst uitgedeeld. Hierin stonden enkele vragen over de brandmeldinstallatie. Op basis van de vragenlijsten is per abonnee een 'prestatie-eis' berekend: het maximaal aantal loze meldingen dat de abonnee per jaar mag hebben.

Er is een NEN-norm (2535) waaraan automatische brandmeldinstallaties, die direct naar de brandweer zijn doorverbonden, moeten voldoen. De norm maakt hierbij onderscheid tussen twee soorten loze meldingen. Enerzijds meldingen die het gevolg zijn van het handelen van de gebruiker (roken onder de melder, koken et cetera) en anderzijds meldingen die het gevolg zijn van een technisch falen van de installatie zelf. Met deze norm kun je per type installatie uitrekenen hoeveel loze meldingen je als gebruiker mag hebben.

Vervolgens is een brief naar de abonnees gestuurd met hun eigen prestatie-eis: *'zoveel loze meldingen mag u per jaar hebben, daarna volgen er sancties.'* Jaarlijks krijgt iedere abonnee een brief toegestuurd waarin ze bedankt worden voor hun inspanningen én waarin wordt geconstateerd of ze boven of onder de prestatie-eis zitten.

Sanctie

Formeel kon de brandweer geen sancties opleggen, de brandweer dient immers het publieke belang. Wel zou strafrechterlijke vervolging mogelijk zijn bij het doelbewust laten afgaan van de melders. Echter, de ervaring leert dat rechtbanken deze zaken geen hoge prioriteit geven.

Samen met juristen is vervolgens gezocht naar een juridische onderbouwing om toch sancties op te kunnen leggen. Deze is gevonden in de NEN-norm; deze norm is aangegeven in de gemeentelijke Bouwverordening. Het zich niet houden aan de NEN-norm betekent een overtreding van de Bouwverordening. En het overtreden van de Bouwverordening leidt tot toepassen van sancties, zoals een dwangsom of bestuursdwang.

In 2005 is deze methode toegepast op de 10 veelplegers onder de abonnees. Zodra de prestatie-eis is overschreden krijgt de abonnee een brief van de afdeling Handhaving van de gemeente. Dit wordt dus niet meer gedaan door de brandweer. Conform de Algemene wet bestuursrecht dient een overtreder eerst een begunstigingstermijn te krijgen om de eigen fouten recht te zetten alvorens een sanctie kan worden toegepast. Na de aanschrijvingsbrief gaat de 'teller' dus op nul en krijgt de abonnee een nieuwe kans. Als dan de prestatie-eis binnen een jaar opnieuw wordt overschreden, volgt een besluit van het college van burgemeester en wethouders met een dwangsom van € 2.000 per overtreding (= loze melding) tot een maximum van € 20.000.

De effecten van dit beleid zijn pas volgend jaar echt zichtbaar. Dit jaar zijn er twee abonnees geweest waar de maximum boete is geïnd. Andere abonnees zitten nog in hun begunstigingstermijn. Verder moet ook opgemerkt worden dat je van een deel van de abonnees helemaal geen last hebt.

Capaciteit

Op dit moment is één preventiemedewerker voor niet meer dan 0,5 fte bezig met dit project. Dit zijn minimale kosten vergeleken met de behaalde besparingen (verminderde uitgaven). Uit een kosten-batenanalyse in 2004 bleek de inzet van een 0,5 fte te resulteren in een positief saldo van € 26.000. De kosten voor het uitrukken vanuit verschillende posten zijn vele malen hoger. Bovendien boek je ook winst in de motivatie bij de vrijwilligers. Zij zien dat je er alles aan doet om het aantal loze meldingen omlaag te krijgen en dat levert waardering op.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Ede
Contactpersoon: Dhr. W. Verboom, afdelingshoofd proactie en preventie
Telefoon: 0318 68 69 31
E-mail: wim.verboom@ede.nl

'DYNAMISCHE AFSLUITINGEN' (HOORN)

Brandweer Hoorn

Brandweer Hoorn is een gemengd korps, verdeeld over zes kazernes. Vijf kazernes worden volledig door vrijwilligers bezet. Eén kazerne, de hoofdpост, wordt tijdens kantooruren door beroeps bezet en daarbuiten door vrijwilligers. Vanuit de hoofdpост worden overdag alle eerste uitrukken in Hoorn gedaan. De beroeps zijn in dienst van de gemeente: deze hebben koude brandweertaken of een administratieve functie en draaien aanwezigheidsdiensten op de hoofdpост.

Via 'Registar' heeft brandweer Hoorn inzicht in de mate waarin de normen voor opkomsttijden uit de Handleiding Brandweezorg in de praktijk behaald dan wel overschreden worden. Gemiddeld blijkt de overschrijding 6,6%. Een extern onderzoeksbureau heeft aan de hand van het regionale dekkingsplan het 'theoretische overschrijdingspercentage' berekend. Dit ligt hoger: circa 20% tijdens kantooruren en circa 10% buiten kantooruren. Het verschil tussen theorie en praktijk wordt verklaard doordat het merendeel van de meldingen in en rondom de oude binnenstad, dus vlakbij de hoofdpост, plaatsvindt. Als belangrijke oorzaak van de overschrijdingen wordt de lange uitruktijd van vrijwilligers genoemd.

Dynamische afsluitingen in de binnenstad

In 1999 heeft de gemeente Hoorn dynamische afsluitingen in de binnenstad geplaatst om de verkeersdrukte/overlast te verminderen. Het verkeer wordt omgeleid via de ringwegen. Om de brandweer wel snelle toegang tot de binnenstad te geven, zijn de tankautospuiten op de hoofdpост en andere kazernes uitgerust met een transponder en een sleutel om de dynamische afsluitingen handmatig te bedienen. De transponder werkt zodra de zwaailichten aan staan; ook de verkeerslichten reageren op de transponder.

Om de uitruktijd van vrijwilligers – als belangrijke oorzaak van de overschrijdingen van de zorgnormen – te beperken, is in het meldkamersysteem geprogrammeerd dat de afsluitingen na elke melding voor de hoofdpост een kwartier lang zakken. Dan hoeven aanrijdende vrijwilligers geen omweg te nemen maar kunnen zij via de kortste route naar de kazerne komen.

Implementatietraject

De oplossing van dynamische afsluitingen is ontwikkeld in de gemeentelijke werkgroep Verkeer. Deze is begin jaren 90 opgericht, onder andere naar aanleiding van problemen, ontstaan doordat de brandweer in een te laat stadium bij maatregelen werd betrokken. De werkgroep houdt zich bezig met advisering over 'infrastructurele wijzigingen'. In de werkgroep zitten naast de brandweer (in een proactieve rol!) ook de gemeente (afdeling verkeer & vervoer), de politie, de ambulancedienst, busmaatschappijen en rijsscholen.

De besluitvorming over de afsluitingen in de binnenstad en de voorzieningen voor een snelle uitruk van de brandweer vonden plaats in de periode 1996-1997. Aan de hand van de benadering van de Handleiding Brandweezorg heeft de brandweer Hoorn toen de consequenties laten zien voor de opkomsttijden van de brandweer bij niet-beïnvloedbare afsluitingen in de binnenstad.

De brandweer heeft veel aandacht besteed aan het creëren van draagvlak bij het gemeentebestuur. Dit dient een continu proces te zijn: *'je moet er nooit vanuit gaan dat zaken geregeld zijn, je moet ervoor blijven vechten. Het wordt nooit een vanzelfsprekendheid.'* Ook is veel aandacht besteed aan het creëren van draagvlak bij de vrijwilligers. Vrijwilligers voelden zich serieus genomen omdat uitruktijden/aanrijroutes naar de kazerne nadrukkelijk in de oplossing zijn meegenomen.

Voor meer informatie

Organisatie:	Brandweer Hoorn
Telefoon:	0229 27 68 00
E-mail:	brw@hoorn.nl

'BINNENSTADPLOEG' (ALKMAAR)

Zelfinitiatief vrijwilligers

In de jaren 90 komen de vrijwilligers (vaak ondernemers) in Alkmaar tot de conclusie dat ze overdag niet voldoende dekking meer konden bieden. Zelf hebben ze daarom aan het gemeentebestuur voorgesteld om de dekking overdag anders te verzorgen. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een beroepsbezetting overdag (op werkdagen) in de hoofdpst. In de avond en in het weekend wordt er vanaf de drie andere kazernes door vrijwilligers uitgerukt. Voor het redvoertuig is een 24-uursbezetting op de hoofdpst aanwezig.

In 2005 bleek uit de resultaten van het, door een extern onderzoeksbureau opgestelde, regionaal dekkingsplan dat de dekkingspercentages⁸ voor Alkmaar op ruim onvoldoende niveau lagen, zowel binnen als buiten werktijd. Het gemeentebestuur heeft dit signaal zeer serieus genomen en een opdracht aan een ander extern onderzoeksbureau verstrekt om te onderzoeken hoe de meest optimale brandweezorg in de gemeente vormgegeven kon worden. Uit dat onderzoek bleek dat een dekkingspercentage boven de 80% mogelijk was met één centrale kazerne tegen de binnenstad aan waarin de bestaande vrijwilligerspost van de binnenstad en de huidige centrale hoofdpst geïntegreerd zouden worden. Daarbij zouden de vrijwillige posten Koedijk en Oudorp gehandhaafd worden.

Inmiddels is het besluit genomen om die nieuwe centrale kazerne te gaan bouwen en de bouwvoorbereidingen zijn in volle gang. Eind 2009 staat die kazerne er. Maar hoe wordt de dekking in de tussentijd verbeterd?

Binnenstadploeg

Om de dekking in de tussentijd zo goed mogelijk te krijgen is gekeken naar oplossingen en aanpassingen in zowel de vrijwillige organisatie (buiten werktijd) van de brandweer als de beroepsorganisatie (binnen werktijd). Al snel werd duidelijk dat aanpassingen tijdens werktijd alleen mogelijk zijn indien de beroepsorganisatie (inclusief 'koude' werkzaamheden) verplaatst wordt richting binnenstad. En dat kan feitelijk pas als de nieuwe kazerne er staat.

Binnen de vrijwilligersorganisatie is eind 2006 een zogenaamde 'binnenstadploeg' geformeerd. Gezocht is naar een gebied dat er 'echt toe doet', dat wil zeggen relatief veel uitrukken en hogere risico's. Dit bleek postcodegebied 1811 te zijn (het centrum met de historische binnenstad).

Gezocht is toen naar de vrijwilligers die hier het dichtst bij wonen. Over de vier vrijwillige ploegen heen is toen de binnenstadploeg samengesteld. De vrijwilligers in deze ploeg worden gealarmeerd bij prio-1 meldingen in het postcodegebied 1811 en hebben daarbij een vrij-instroomprofiel.

8 Percentage uitrukken naar brand binnen de maximale opkomsttijden uit de Handleiding Brandweezorg (1992).

Deze organisatievorm werkt heel goed, zo goed zelfs dat de vraag gesteld kan worden waarom je de binnenstadploeg niet de hele brandweezorg in een groter deel van de stad laat verzorgen. Hier zijn een aantal bezwaren tegen. Ten eerste vindt er een behoorlijk aantal relevante branden in de binnenstad plaats. Als dezelfde vrijwilliger van de binnenstadploeg ook nog naar andere gebieden zou moeten uitrukken, zou dit een te zware belasting zijn. Ten tweede zouden de overige vrijwilligers met deze maatregel heel weinig te doen hebben. Dit zal dan weer leiden tot motivatieverlies en zal doorwerken op de beschikbaarheid van deze vrijwilligers.

Wel zijn er afspraken gemaakt dat deze ploeg naast de binnenstad op termijn ook de risicovolle 6 minuten objecten in een groter deel van de stad gaat verzorgen.

De binnenstadploeg is eind 2006 opgezet, eind 2007 zal deze geëvalueerd worden. Dan zal bekeken worden hoe goed deze verbetering is geweest. Op basis hiervan kan bepaald worden hoe de repressieve organisatie eruit zal zien als de nieuwe kazerne er in 2010 is.

Draagvlak vrijwilligers

De implementatie van de binnenstadploeg als oplossing is vrij soepel gegaan. Het initiatief om maatregelen te nemen kwam vanuit de vrijwilligers zelf, er was dus op voorhand al veel draagvlak. De vrijwilligers kwamen zelf met een aantal ideeën om de dekking te verbeteren. Zo is ook voorgesteld om de korps(oefen)avonden te verlengen, extra oefenavonden in te lassen of om over te stappen naar kazernerij op drukke momenten zoals de zaterdagen en (koop)zondagen. Hiermee worden de uitruktijden sterk bekort en de opkomsttijden dus verbeterd.

Leerpunt is dat je maatregelen geleidelijk moet invoeren, rekening houdend met het draagvlak onder de vrijwilligers. Als je puur rationeel handelt en een optimum nastreeft, kun je de vrijwilligers verliezen. Deze zijn dan minder gemotiveerd en komen niet meer op of stellen zich niet meer beschikbaar.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Alkmaar
Contactpersoon: Dhr. H.A.J. Foederer, commandant
Telefoon: 072 567 87 01
E-mail: HFoederer@alkmaar.nl

'VAN 5 NAAR 4 PLOEGDIENST' (HOOGZAND-SAPPEMEER EN SLOCHTEREN)

Brandweer Hoogezand-Sappemeer

Brandweer Hoogezand-Sappemeer en Slochteren is een vrijwilligerskorps in de regio Groningen met respectievelijk één en drie kazernes. Een extern onderzoeksbureau heeft in de regio Groningen meerdere onderzoeken uitgevoerd naar (de problematiek van opkomsttijden bij) de brandweer. De laatste was in 2005. Daaruit bleken nog forse overschrijdingen van de zorgnormen uit de Handleiding Brandweezorg. Bij slechts 20% van de meldingen kwam de brandweer op tijd. Vooral de uitruktijd tijdens kantooruren vormde een knelpunt. Vaak duurde het ruim 6 minuten voordat er voldoende vrijwilligers op de kazerne waren en werd eerder met een incomplete bezetting uitgerukt.

Van 5 naar 4 ploegdienst

Recentelijk heeft de brandweer Hoogezand-Sappemeer en Slochteren bewust gekozen om het probleem van de lange opkomsttijden aan te pakken. Meerdere oplossingsmogelijkheden zijn bezien: een beroepskorps, het verstrekken van scooters en fietsen, een eerste uitruk met 4 personen en herlocatie van de kazerne in Hoogezand-Sappemeer. Deze bleken echter te duur of onvoldoende resultaat op te leveren.

Uiteindelijk is gekozen voor een verandering in de bedrijfsvoering: de overgang van een 5 naar een 4 ploegdienst. Bij een melding worden nu meer vrijwilligers gealarmeerd (12 tot 13 in plaats van 10). Bij afwezigheid (bijvoorbeeld door ziekte of vakantie) moeten vrijwilligers zelf voor een gelijkwaardige vervanger zorgen. Bij de indeling van de ploegen is rekening gehouden met de afstand van het woon/werkadres tot de kazerne. Met deze oplossing is de opkomsttijd met 3 minuten verlaagd; brandweer Hoogezand-Sappemeer en Slochteren komt nu bij 40% van de meldingen op tijd. Door het groter aantal vrijwilligers per groep zit er in meerdere opzichten meer 'rek' in en is vervanging beter te regelen.

Implementatietraject

Met elk niveau is de voorgenomen verandering uitvoerig gecommuniceerd. Vanuit het managementteam, waarin ook de vrijwilligers vertegenwoordigd zijn, is overleg gepleegd met de bevelvoerders. In dit overleg zijn alle (on)mogelijkheden en scenario's besproken. Daarna zijn meerdere avonden besteed om nadere uitleg aan de ploegen te geven. Ploegsgewijs zijn alle scenario's doorgesproken en ten slotte is een plenaire presentatie gegeven over de mogelijke oplossingen inclusief de voor- en nadelen. Hierdoor ontstond de uiteindelijke oplossingsrichting zoals nu geïmplementeerd en zeer belangrijk, een groot draagvlak.

Het principe van grotere ploegen waardoor bij elke melding meer mensen gealarmeerd worden, is universeel toepasbaar. Wel moet gelet worden op de belasting van de vrijwilliger. Deze draaien immers meer diensten. Volgens de commandant is de belasting door de overgang van een 5 naar 4 ploegendienst toegenomen tot de grens van hetgeen gevraagd mag worden.

Het systeem van een 5 ploegendienst was ooit op het werkrooster van een aantal vrijwilligers in het gemeentelijk industriegebied gebaseerd. Nu werken daar nog slechts enkele vrijwilligers.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Hoogezand-Sappemeer en Slochteren
Contactpersoon: Dhr. C.M. Odenkirchen, commandant
Telefoon: 0598 36 15 55
E-mail: k.odenkirchen@hoogezand-sappemeer.nl

'VRIJWILLIGERS BIJ VERSCHILLENDE KAZERNES' (VUGHT)

Brandweer Vught

Brandweer Vught heeft een gemengd korps, verdeeld over twee kazernes. Zowel in het huidige regionale dekkingsplan (2004) als in de conceptversie van het nieuwe regionale dekkingsplan wordt uitgegaan van de normen in de Handleiding Brandweezorg. Wel bestaat er discussie of een opkomsttijd van 8 minuten bij een brand in een woning nodig en haalbaar is. Volgens de commandant zou een verruiming van de norm voor een compacte gemeente als Vught aanzienlijk schelen.

Ook uit onderzoek naar de verwerkingstijden, uitruktijden en rijtijden in de regio Brabant-Noord in 2006 blijken overschrijdingen van de zorgnormen. De tijden, geregistreerd in de meldkamer en de tijden, door het korps zelf geregistreerd in 'Fireman', zijn met elkaar en met de normen uit het dekkingsplan vergeleken. Gemiddeld bleek de verwerkingstijd 1,5 minuut, de uitruktijd voor vrijwilligers 5 minuten en de uitruktijd voor beroeps 1,5 minuut. Dit zijn gemiddelde getallen voor de regio Brabant-Noord (op basis van zowel de GMS-gegevens als de ervaringsgegevens).

Vrijwilligers bij verschillende kazernes

Belangrijke oorzaak van de hoge opkomsttijd was de krappe dagbezetting op beide kazernes. Daarom is actief naar mogelijkheden gezocht om de beschikbaarheid van vrijwilligers tijdens kantooruren te verhogen. Bij één kazerne was er op loopafstand een sociale werkplaats. Beide opzichters waren vrijwilliger bij de brandweer. Eén was reeds werkzaam bij de betreffende kazerne. De andere opzichter rukte alleen 's avonds en 's nachts uit vanuit de kazerne in zijn woonplaats. Hem is gevraagd om overdag mee uit te rukken vanuit de betreffende kazerne.

Voor de andere kazerne zijn 2 vrijwilligers van een buurgemeente, die overdag dicht bij deze kazerne werken, gevraagd overdag mee uit te rukken. Omdat beide vrijwilligers op de grens tussen beide gemeenten wonen, maar dichterbij de betreffende kazerne, is hen naderhand gevraagd ook 's avonds en 's nachts mee uit te rukken. Dit is in overleg gebeurd met de commandant van de buurgemeente.

Implementatie

Goede samenwerking en uitwisseling van vrijwilligers tussen korpsen/gemeenten vereist dat er duidelijke afspraken worden gemaakt en dat deze bestuurlijk worden vastgelegd. Tussen beide gemeenten uit dit voorbeeld zijn de afspraken schriftelijk vastgelegd in een overeenkomst en ondertekend door beide gemeenten. Afspraken daarin hebben onder meer betrekking op kostenvergoeding, arbeidsvoorwaarden, verzekering, uitrusting en oefening. Essentieel is ook een goede communicatie richting de ploegen over het hoe en waarom. Vrijwilligers kunnen het inzetten van vrijwilligers van een andere gemeente/korps als een aanval op hun plaats in de eerste

tankautospuiter zien. Duidelijk moet zijn waarom de oplossing nodig/gekozen is en wat dit betekent voor de praktijk.

Op dit moment beschikt de commandant over voldoende vrijwilligers. Hij zit zorgezegd in een luxepositie. Wel zegt hij nog eens de alarmering te willen bezien. Voor meldingen overdag wordt per kazerne een totaalalarm gegeven; 's avonds en 's nachts wordt alleen de dienstdoende ploeg gealarmeerd. Het wel opkomen maar niet zeker zijn van een uitruk (plaats in de tankautospuiter) kan een verminderde motivatie om op te komen geven. Dit kan uiteindelijk de opkomsttijd doen toenemen. Daarom wil de commandant de mogelijkheid bezien om, net als in Veghel, ook voor meldingen overdag één ploeg te alarmeren, maar dan wel met een opkomstverplichting (vrijwilligers moeten zelf voor vervanging zorgen).

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Vught
Contactpersoon: Dhr. J. Beyer, commandant
Telefoon: 073 658 01 50
E-mail: j.beyer@vught.nl

‘ÉÉN-PLOEGALARMERING’(VEGHEL)

Brandweer Veghel

Brandweer Veghel heeft een vrijwilligerskorps, verdeeld over twee kazernes. In ‘Registar’ worden de opkomsttijden geregistreerd. Het overschrijdingspercentage ten opzichte van het dekkingsplan is bijna 100%. Daarbij gaat het om overschrijdingen van 1 à 2 minuten maar deze nemen toe. Een belangrijke oorzaak is de lange uitruktijd van vrijwilligers. Gemiddeld bedraagt deze 6 minuten. Naast factoren als de toename van de verkeersregulerende maatregelen en de grotere afstand tussen het woon/werkadres van vrijwilligers en de kazerne, speelt ook de dalende motivatie van vrijwilligers een rol. Voorheen werden er altijd twee ploegen gealarmeerd (28 vrijwilligers) terwijl er maar één tankautospuut uitrukte (6 vrijwilligers). Wel opkomen maar niet kunnen uitrukken, werkt demotiverend.

Eén-ploegalarmering

De lange uitruktijd zou teruggebracht kunnen worden met een beroepsbezetting maar daarvoor is onvoldoende draagvlak bij het bestuur. En gemeentepersoneel gedurende werktijden verplicht te laten uitrukken, werkt niet in Veghel (‘plichtbrandweer’). Bij de brandweer moet je immers volledig kunnen vertrouwen op je ploeggenoten en verplicht werk geeft weinig onderling vertrouwen.

Om de opkomsttijd te beperken zijn verschillende veranderingen doorgevoerd. In overleg met de vrijwilligers zijn inzetvoorstellen vereenvoudigd. Voorheen werden er altijd twee ploegen gealarmeerd en rukten naar een woningbrand twee tankautosputten en één redvoertuig uit. Sinds begin 2006 wordt er bij een incidentmelding één ploeg gealarmeerd en rukt er één tankautospuut uit. Voor de 140 risico-objecten in de gemeente gelden wel andere inzetvoorstellen. Tegelijk met de invoering van een ‘één-ploegalarmering’ is er een opkomstverplichting ingevoerd. Indien verhinderd moet de vrijwilliger zelf voor een gelijkwaardige vervanger zorgen.

Om vooral de uitruktijd te beperken, hangt er sinds een half jaar een klok op de hoofdpost, die de tijd vanaf de alarmering weergeeft. De klok wordt automatisch ingeschakeld zodra een melding op de hoofdpost binnenkomt en na 15 minuten weer automatisch uitgeschakeld. Na 6 minuten rukt de eerste tankautospuut uit, ook als er nog geen 6 vrijwilligers zijn opgekomen maar dat gebeurt zelden. Op deze wijze is de uitruktijd nooit langer dan 6 minuten.

Andere oplossingen om de opkomsttijd te beperken zijn: vrijwilligers tijdens en buiten kantooruren op de dichtstbijzijnde kazerne te laten uitrukken (ook als dit verschillende kazernes zijn), bij een brand in een (vracht)auto uitrukken met een rapid intervention vehicle (deze kan met 4 man uitrukken) en het benadrukken van de beschikbaarheid van vrijwilligers (vooral tijdens kantooruren). Bij nieuwe vrijwilligers wordt in het

sollicitatiegesprek expliciet gesteld dat een andere baan of woonadres 'einde brandweervrijwilliger Veghel' kan betekenen.

Geboekte resultaten

Na de invoering van de 'één-ploegalarmering' is een onderzoek uitgevoerd naar de betekenis hiervan voor de opkomsttijden: de opkomsttijden uit 2004 (oude situatie) en 2005 (nieuwe situatie) zijn vergeleken, zowel voor normale als voor risico-objecten. Uit het onderzoek blijken de overschrijdingen van de normtijden voor prio-1 meldingen te zijn verminderd; de opkomsttijd voor minder urgente meldingen is gelijk gebleven. Dit wordt als volgt verklaard: er worden minder vrijwilligers (één ploeg) gealarmeerd maar de motivatie om bij 'spannende meldingen' op te komen is sterk toegenomen. Dit mede door de zekerheid dat je mee uitrukt. Bovendien zijn alle oplossingen vooraf met de vrijwilligers besproken.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Veghel
Contactpersoon: Dhr. J. van Hoof, commandant
Telefoon: 0413 38 62 70
E-mail: jvh@veghel.nl

'SAMENWERKING BEDRIJFSBRANDWEER' (OLST-WIJHE)

Brandweer Olst-Wijhe

In Olst-Wijhe is de maximale opkomsttijd (voor woningbranden) bestuurlijk vastgesteld op 8 minuten. Overschrijding hiervan vindt vooral in de buitengebieden plaats. Een oorzaak hiervan zijn de lange aanrijtijden naar de buitengebieden.

Een andere oorzaak is de steeds groter geworden afstand tussen het woon/werkadres van vrijwilligers en de kazerne, een probleem waar veel kleine korpsen mee kampen. Hierdoor wordt de beschikbaarheid van de vrijwilliger (met name overdag) beperkt.

Ten slotte zijn de automatische meldingen een blok aan het been van de brandweer. Ruim 50% van de meldingen zijn absoluut loze meldingen. Dit heeft een negatief effect op de motivatie van de vrijwilligers om (snel) op te komen.

Samenwerking bedrijfsbrandweer

Diverse maatregelen zijn bedacht om de beschikbaarheid van vrijwilligers te vergroten en de overschrijdingen te verminderen. Zo maakt Olst-Wijhe gebruik van 'hybride' vrijwilligers: vrijwilligers die in een andere gemeente wonen maar in Olst-Wijhe werken, rukken ook in Olst-Wijhe mee uit. Hiertoe zijn goede afspraken gemaakt met het betreffende korps (Hardenberg). Vakinhoudelijk is er geen probleem, opleiding, vakbekwaamheid, kennis et cetera komen namelijk overeen. Ze moeten alleen wel wennen aan de ploeg waarmee ze werken. Eén keer per maand komen die vrijwilligers uit andere gemeenten daarom naar Olst-Wijhe om te oefenen met de ploeg en daarna wat te drinken.

Een andere maatregel is de samenwerking met de bedrijfsbrandweer van een farmaceutisch concern in de gemeente. Het concern zorgt ervoor dat in het eigen personeelsbestand steeds (minimaal) 10 brandweervrijwilligers zitten. Het werkrooster wordt tevens zo aangepast dat altijd 5 man beschikbaar is om tijdens kantooruren uit te rukken. Op het terrein van het concern is een ruimte met brandweeroerusting (kleding en helmen) ingericht waar deze vrijwilligers zich na een brandmelding kunnen omkleden.

Bij een brandmelding op het terrein van het concern rukt de gemeentelijke brandweer met een lege tankautospuiter (alleen de chauffeur) uit van de kazerne. Bij de poort van het bedrijf staan de 5 vrijwilligers al omgekleed te wachten en stappen in. Andersom, bij een melding elders in de gemeente staat een brandweerauto klaar om de vrijwilligers (al omgekleed) naar de kazerne te brengen om daar in de tankauto te stappen.

Resultaat is dat de brandweer altijd verzekerd is van een bezetting tijdens werktijd en dat het farmaceutische concern verzekerd is van een korte opkomsttijd bij een melding op het eigen terrein. Voor het concern is dit extra interessant omdat een groot deel van de meldingen hier vandaan komen.

Implementatie van de maatregelen

De samenwerking met de bedrijfsbrandweer van het farmaceutisch concern is 3 jaar naar tevredenheid van ieder verlopen. Echter, het concern kon door wisselingen in het personeelsbestand geen mensen meer vinden die naast hun functie bij het bedrijf als vrijwilliger bij de brandweer wilden werken. Hierdoor kon niet meer gegarandeerd worden dat er altijd 5 vrijwilligers tijdens kantooruren beschikbaar zijn voor de eerste uitruk binnen of buiten het concern. De samenwerking is opgeschort tot het concern weer voldoende vrijwilligers in dienst heeft. Op dit moment wordt er weer volgens de 'normale' manier (gemeentelijke brandweer) uitgerukt.

Deze oplossing, een win-win situatie creëren voor brandweer en werkgever, heeft goed gewerkt. De werkgever was in deze casus zeer coöperatief. Dat het op dit moment niet lukt, heeft dan ook niet te maken met onwil.

De implementatie van dergelijke creatieve maatregelen kan best moeizaam gaan. Het kan onrust bij de vrijwilligers veroorzaken: *'je pakt onze 1e uitruk af.'* De vrijwilliger moet echter beseffen dat de veiligheid van de burgers boven alles gaat. Het kan niet zo zijn dat de vrijwilliger omwille van de eigen motivatie/het eigenbelang, de belangen van de burger ondergeschikt stelt.

Belangrijk is een dergelijke maatregel goed te verkopen. Het managen van vrijwilligers is van groot belang, het is geven en nemen. Als vrijwilligers bijvoorbeeld een feest willen organiseren, dan stel je daar budget voor beschikbaar. Of als vrijwilligers een bepaald uitrustingsstuk willen hebben dat niet echt nodig is, maar wel betaalbaar, dan wordt dat gekocht om de motivatie te verhogen.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Olst-Wijhe
Contactpersoon: Dhr. M. Kluin, commandant
Telefoon: 0570 56 81 89
E-mail: m.kluin@olst-wijhe.nl

'MIX VAN MAATREGELEN' (BARNEVELD)

Brandweer Barneveld

In Barneveld wordt als maximale opkomsttijd de norm uit de Handleiding Brandweezorg (8 minuten) gehanteerd. Op regionaal niveau is de dekking berekend, deze blijkt 65% te zijn. De problemen zitten vooral in de nieuwbouwwijken voor de kern Barneveld, de overschrijding is maximaal 2 minuten. Ook de buitengebieden dragen bij aan de overschrijdingen. In Barneveld staan relatief veel huizen in de buitengebieden.

De werkelijk geleverde opkomsttijden zijn wel beter dan theoretisch in het regionaal dekkingsplan is berekend. In de werkelijkheid wordt er vaak harder gereden dan theoretisch is aangenomen. De uitruktijd van de vrijwilligers is niet het grootste probleem. Empirisch uit GMS is onderzocht dat deze uitruktijd 3,5 - 4 minuten is, niet veel verschil met de aannahme uit de Handleiding Brandweezorg (3 minuten).

Een mix van maatregelen

In Barneveld wordt de problematiek rondom opkomsttijden met een mix van maatregelen aangepakt. Er is namelijk niet één oplossing voor het probleem, het is een combinatie. Het te zwaar inzetten op één aspect (bijvoorbeeld dagdienstbezetting) kan leiden tot problemen in andere aspecten (bijvoorbeeld motivatieverlies bij vrijwilligers). Gezocht moet worden naar de juiste balans voor de eigen situatie. In Barneveld worden vier maatregelen toegepast.

Dagdienstpersoneel in de uitrukdienst

Van de dagdienstbezetting op de hoofdpst zitten 4 personen die tevens piket hebben in de uitrukdienst. Hierdoor zijn er nog maar 2 vrijwilligers nodig voor de eerste uitruk. De rest van de vrijwilligers stappen op de andere voertuigen (als deze voor het incident nodig zijn). Verder verzorgt de piketploeg de ondersteuning van het hulpverleningsvoertuig (HV) en de hoogwerker (HW) voor de overige posten.

Het gebruik maken van dagdienstpersoneel in de uitruk is per 1 januari 2007 ingegaan. Dit was eigenlijk het vastleggen van de toen al geleidelijk ontstane situatie. Het dagdienstpersoneel was altijd al op de hoofdpst aanwezig en zat vaak ook op de eerste uitruk. De uitruk van de overige vrijwilligers was afhankelijk van het feit of de preventist of preparatist op de kazerne aanwezig was of elders in de gemeente aan het werk was. De vrijwilliger had vaak alleen kans om uit te rukken als toevallig (één van) het dagdienstpersoneel niet op de hoofdpst aanwezig was. De motivatie om op te komen werd hierdoor minder. Daarom is uiteindelijk gekozen voor een piketploeg van dagdienstmedewerkers.

Hybride vrijwilligers

De brandweer in Barneveld maakt gebruik van 'hybride' vrijwilligers. Dit zijn vrijwilligers die in een andere gemeente wonen (in dit geval Ede) en overdag in Barneveld werken. Maar ook hybride vrijwilligers binnen de eigen gemeente Barneveld: overdag vrijwilliger

bij de kazerne in de buurt van het werkadres en in de avondsituatie bij de kazerne in de buurt van het woonadres. Een derde categorie betreft vrijwilligers die in Barneveld werken, maar daarnaast niet bij de eigen brandweer (bij woonadres) zitten.

Rechtspositioneel vallen de vrijwilligers als ze optreden volledig onder Barneveld. Tevens zijn er goede afspraken gemaakt over oefenen. Er is uitwisseling van informatie tussen de korpsen over het oefenen. Wat de vrijwilliger in Barneveld heeft geoefend hoeft hij niet meer in zijn eigen korps te doen (en andersom).

Proactie

Het aanbrengen van verkeersregulerende maatregelen (30 km-zones) blijft een politiek-bestuurlijke afweging. Vaak wordt als tegenargument gebruikt dat een rotonde maar 15 seconden vertraging voor de brandweer oplevert. Maar met vier rotondes is dat dan al 1 minuut.

In Barneveld zijn met alle gemeentelijke afdelingen (milieu, ruimtelijke ordening et cetera) convenanten over de samenwerking afgesloten. Zodra er een bestemmingsplan, inrichtingsplan dan wel een infrastructureel project komt, dan moet er overleg plaatsvinden met de brandweer. Het plan kan niet vastgesteld worden zonder dat de brandweer daarbij heeft geadviseerd. Proactie heeft hier een bredere invalshoek. Ook de invloed op de opkomsttijden van de brandweer worden meegenomen.

De brandweer is al een jaar of drie actief bezig met proactie. De brandweer heeft zich eerst moeten 'invechten' in de overleg- en besluitvormingsarena's. Maar als eenmaal de overtuiging er is dat de brandweer een zinvolle bijdrage kan leveren, dan wordt zij gerespecteerd en serieus genomen.

Wervingsactie

De brandweer heeft actief vrijwilligers geworven op het gemeentehuis. In de parkeergarage van het gemeentehuis (met beperkte parkeer capaciteit) staat nu een rode personenauto waar de vrijwilligers na een melding kunnen instappen en naar de kazerne rijden. Wel met gebruikmaking van de gewone verkeersregels en dus niet rijden met prio-1 (blauw zwaailicht en tweetonige hoorn). Hiermee bereik je een snelle en relatief gegarandeerde opkomst.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Barneveld
Contactpersoon: Dhr. G.J. Olsder, commandant
Telefoon: 0342 49 55 51
E-mail: g.olsder@barneveld.nl

'VERGROTEN BEKENDHEID BRANDWEER' (TILBURG)

Brandweer Tilburg

Brandweer Tilburg heeft een gemengd korps, verdeeld over vier kazernes. Twee beroepskazernes (waarbij de hoofdpst naast een beroepsbezetting ook vrijwilligers in dienst heeft) en twee vrijwilligersposten. Over het algemeen heeft brandweer Tilburg een luxepositie ten aanzien van vrijwilligers. Elke twee maanden meldt zich wel en nieuwe vrijwilliger aan. Daardoor kunnen vrijwilligers geselecteerd worden op kwaliteit en beschikbaarheid (overdag).

Het recentelijk geactualiseerde regionale dekkingsplan gaat uit van de zorgnormen uit de Handleiding Brandweezorg. Zowel het gemeentebestuur als de brandweer heeft veel aandacht voor opkomsttijden. Voor een actueel beeld van de stand van zaken worden gegevens uit 'Registar' en het GMS geanalyseerd. Dit wordt vervolgens opgenomen in managementrapportages en regelmatig doorgesproken. Op dit moment lijken de zorgnormen (grotendeels) gehaald te worden. Voor de vrijwilligersposten vormt dit evenwel een groeiend probleem. Voor één post vanwege de ongunstige ligging van de kazerne, voor de andere post vanwege een tekort aan vrijwilligers overdag.

Bekendheid van de brandweer vergroten

Om vanuit alle kazernes binnen de zorgnormen te blijven opkomen, wil brandweer Tilburg haar bekendheid vergroten en daarmee de beschikbaarheid van vrijwilligers. Hiertoe zijn verschillende stappen gezet. Op 18 november 2006 is een voorlichtings-sessie georganiseerd voor werkgevers die vrijwilligers in dienst hebben.

De vrijwilligers hebben zelf hun werkgever benaderd. Doel was nadere uitleg te geven over het vak brandweervrijwilliger, waardering uit te spreken naar werkgevers en hen te enthousiasmeren (meer) werknemers (meer) ter beschikking te stellen. Er heeft veel kruisbestuiving tussen werkgevers plaatsgevonden. Door verschillende bedrijven is naar aanleiding van deze sessie actief meegedacht en zijn medewerkers geattendeerd op de mogelijkheid om vrijwilliger bij brandweer Tilburg te worden.

Verder heeft brandweer Tilburg begin 2007 een actieve campagne opgezet om nieuwe vrijwilligers te werven. Specifieke aanleiding was het tekort van 2 à 3 vrijwilligers op één van de vrijwilligersposten, met name overdag. Besloten werd om de campagne voor heel brandweer Tilburg te voeren. Alle bedrijven (geadresseerd) en burgers (niet-geadresseerd) in de gemeente zijn aangeschreven, posters zijn opgehangen, free cards zijn uitgedeeld en geveldoecken zijn opgehangen. Ook zijn informatieavonden gehouden. Deze werden goed bezocht. Uiteindelijk zijn er 4 nieuwe vrijwilligers aangenomen waarvan 2 voor eerder genoemde vrijwilligerspost. Daarmee was het tekort opgelost.

Tot slot geeft brandweer Tilburg sinds circa 6 jaar het blad Signaal uit, een soort nieuwsbrief voor externe contacten.

Implementatie

Terugkijkend op de voorlichtingssessie zou brandweer Tilburg niets anders doen. Het was zeer de moeite waard, zoals brandweer Tilburg stelt. Aangegeven wordt dat de goede en grondige voorbereiding (elk bedrijf werd bijvoorbeeld aangeschreven in de eigen (buitenlandse) taal en voor de Japanse delegatie van Fuji was een tolk aanwezig) en het betrekken van de eigen vrijwilligers cruciaal waren voor het succes.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Tilburg
Contactpersoon: Dhr. D. van Zanten, hoofd repressie en plv commandant
Telefoon: 013 532 63 61
E-mail: dennis.van.zanten@tilburg.nl

'OPERATIONELE GRENZEN' (AA EN HUNZE EN TYNAARLO)

Brandweer Aa en Hunze en Tynaarlo

Brandweer Aa en Hunze en Tynaarlo zijn vrijwilligerskorpsen met respectievelijk vier en drie kazernes. Voor de opkomsttijd werden de normen uit de Handleiding Brandweezorg gehanteerd. In praktijk bleken deze fors te worden overschreden. In plaats van 8 minuten lag de opkomsttijd in de landelijke buitengebieden vaak rond 15 minuten. In sommige gebieden bedroeg de opkomsttijd exclusief de verwerkingstijd meer dan 10 minuten. Wel verschilde deze tijdens en buiten kantooruren: 's avonds waren meer vrijwilligers beschikbaar en lag de opkomsttijd lager. Overigens is dit symptomatisch voor geheel Drenthe. De verwerkingstijd van de meldkamer bedroeg 3 tot 4 minuten.

Operationele grenzen

Om de uitruk- en rijtijden te optimaliseren wordt in de regio Drenthe zoveel als mogelijk (maar nog niet overal) gebruik gemaakt van operationele grenzen. Momenteel wordt gewerkt met een nieuw rekenprogramma waarmee de operationele grenzen exact berekend worden. Deze zullen één op één in het meldkamersysteem ingebracht worden. Met dit systeem 'CARE' (Rotterdam gebruikt dit systeem ook) wordt aan de hand van de locatie van kazernes, het wegennet en de toegestane rijksnelheden berekend hoe snel de brandweer ter plaatse kan zijn. Daarbij is het volgende uitgangspunt leidend verklaard: *'de snelste hulp op de gewenste plek.'* Dit betekent dat de tankautospuit, die het snelst op de plaats incident kan zijn, wordt ingezet. Dat is niet altijd de tankautospuit uit de eigen gemeente. De regio Drenthe heeft besloten dat de uitkomsten van het rekensysteem integraal worden overgenomen.

De operationele grenzen zijn in eerste instantie gebaseerd op gegevens uit 2005. Deze worden nog bijgesteld op basis van actuele gegevens. De meldkamer heeft onder andere een tijdenplot-systeem waarmee de operationele tijden van elke prio-1 uitruk in de regio geregistreerd worden (van november 2006 tot mei 2007). Met deze gegevens wordt bepaald wanneer van welke kazerne uit te rukken. Zonodig wordt de aangegeven rijksnelheid op de infrastructuur aangepast met actueel haalbare rijksnelheden. Ook wordt gekeken naar provinciegrensoverschrijdingen met Groningen en Overijssel.

In de tweede helft 2007 worden de nieuwe operationele grenzen met bijbehorende kazerne volgordetabel ingevoerd in het meldkamersysteem. De Regionale Brandweer Drenthe (RBD) heeft het CARE-systeem namens de gemeenten in de regio in beheer. Afsproken is dat de basisgegevens eens per 2 jaar geactualiseerd worden. Aan het bestuur van de gemeenten wordt, via het bestuur van de RBD periodiek gerapporteerd over de resultaten en eventuele overgebleven 'witte vlekken'. Daarbij worden adviezen uitgebracht hoe met deze gegevens om te gaan.

De verwerkingstijd op de meldkamer is teruggebracht van 3 tot 4 minuten naar circa 2 minuten. Dit door het opstellen van nieuwe procedures in combinatie met de instroom van een aantal nieuwe, jonge medewerkers op de meldkamer.

Implementatietraject

In 2005 is in het regionale commandantenoverleg besloten om het systeem 'CARE' te gaan gebruiken. In eerste instantie zijn gegevens van 2005 en 2006 ingevoerd om de resultaten en de gevolgen daarvan te bestuderen. Deze eerste resultaten bleken dusdanig bevredigend dat gekozen is door te gaan. De RBD heeft toen een voorlichtingscampagne opgezet om uitleg te geven over beoogde aanpassingen van de operationele grenzen. Deze is momenteel afgerond. In juni 2007 worden de meest actuele gegevens ingevoerd en worden operationele grenzen opnieuw berekend. Het streven is om deze direct na de zomervakantie 2007 op papier gereed te hebben. Na een laatste communicatie (informatie) traject naar de kazernes toe, worden deze nieuwe grenzen operationeel (bij voorkeur voor eind 2007).

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Aa en Hunze en Tynaarlo
Contactpersoon: Dhr. J.H.M. de Haas, commandant
Telefoon: 0592 26 77 17
E-mail: hdehaas@aaenhunze.nl

'BHV-PERSONEEL IN DE UITRUKDIENST' (BLOEMENDAAL)

Brandweer Bloemendaal

Uit het brede spectrum aan oplossingen die er zijn om de opkomsttijden te verbeteren, was de brandweer in Bloemendaal ten slotte genoodzaakt om juist die oplossing aan het uiterste van het spectrum te kiezen: een fusie met een naburig brandweerkorps.

Het probleem zat hier in de beschikbaarheid van voldoende vrijwilligers om de eerste uitruk te garanderen. Bloemendaal is een gemeente die door zijn geografische karakter en zijn aard van inwoners geen groot potentieel aan vrijwilligers heeft. De gemeente had drie posten in het verzorgingsgebied en had daarvoor uiteindelijk nog maar ruim 30 vrijwilligers beschikbaar. Dit was echter niet voldoende om de eerste uitruk te garanderen. Vooral de dekking in de post Aerdenhout was problematisch. Op een gegeven moment waren hier nog maar 8 vrijwilligers voor beschikbaar, terwijl minimaal een dubbele bezetting nodig is.

Deze problematiek is aanleiding geweest om na te denken over verbeteringsmaatregelen en nieuwe organisatievormen. Een maatregel was de hulp inroepen van buurgemeenten die in bepaalde gebieden sneller zijn. Een andere maatregel was het langsgaan van bedrijven in de gemeente die overdag mensen konden leveren.

BHV personeel

In de gemeente stond tot circa het jaar 2000 het Provinciaal Ziekenhuis Santpoort, een groot psychiatrische inrichting. Omdat de verplichting daartoe niet meer aanwezig was, wilde deze inrichting de eigen bedrijfsbrandweer (22 man) opheffen. Dit zou betekenen dat de inrichting bediend zou moeten worden door het gemeentelijke brandweerkorps. Met 300 automatische meldingen per jaar – waarbij in 5% van de gevallen echt iets aan de hand was – zou dit een forse belasting betekenen voor het gemeentelijke brandweerkorps.

De toenmalige commandant heeft vervolgens een deal weten te sluiten met de inrichting. Drie beroepskrachten van de bedrijfsbrandweer werden (tijdelijk voor 5 jaar) overgenomen en werden beroeps in het gemeentelijke korps. Jaarlijks werden de kosten van de beroepskrachten gedeclareerd bij de inrichting. Tevens werd de locatie van de bedrijfsbrandweerkazerne overgenomen; een andere post werd daardoor opgeheven.

In ruil hiervoor leidde de brandweer al het personeel van de inrichting (een paar honderd man) op tot bedrijfshulpverlener (BHV). Een goed werkende BHV-organisatie verhoogt de zelfredzaamheid bij een brand in de eerste minuten als de brandweer nog niet ter plaatse is. Deze win-win-situatie heeft de commandant op het idee gebracht om actief BHV-personeel uit bedrijven te charteren voor de functie van vrijwilliger bij de gemeentelijke brandweer.

Fusie

De brandweer is langs bedrijven gegaan met het aanbod om medewerkers op te leiden tot BHV-er in ruil voor personeel in de uitrukdienst overdag. Hoewel de maatregel in principe een goed idee was, heeft het in de praktijk niet altijd tot het beoogde effect geleid. Zo zijn er in Bloemendaal niet veel bedrijven. De bedrijven zelf waren niet altijd bereid mee te werken. Een tuincentrum lag bijvoorbeeld naast de brandweerkazerne. Echter, het bedrijf kon het roostertechnisch/organisatorisch niet voor elkaar krijgen om personeel te laten uitrukken.

Het probleem van de beschikbaarheid van vrijwilligers bleef bestaan. Vele initiatieven om de problematiek op te lossen hebben niet het gewenste resultaat gehad. Uiteindelijk moet het gemeentebestuur kiezen voor een voldoende (brand)veiligheidsniveau voor de burger. Hoe dit bereikt wordt is dan in principe van minder belang.

De commandant heeft toen voorgesteld te fuseren met het naburige brandweerkorps van de gemeente Haarlem. De gemeenteraad had begrip voor deze maatregel. Jaarlijks nodigde de commandant een gemeenteraadsfractie uit om inhoudelijk te praten over de brandweer. De gemeenteraad was daarmee goed op de hoogte van de problemen waarmee de brandweer kampte. Er was daarmee in de gemeenteraad draagvlak voor deze voorgestelde, ingrijpende maatregel.

Uiteindelijk is het gemeentelijke brandweerkorps Bloemendaal samengevoegd met het brandweerkorps in Haarlem. Brandweer Haarlem verzorgt sinds 2005 de brandweezorg in Bloemendaal.

Voor meer informatie

Organisatie: Repressie dienst brandweer Haarlem
Contactpersoon: Dhr. R. Verbiest
E-mail: rverbiest@haarlem.nl

'KAZERNE NAAR DE VRIJWILLIGER' (DEVENTER)

Brandweer Deventer

Brandweer Deventer is een gemengd korps, verdeeld over vier kazernes. De hoofdpost (centrum) heeft een beroepsbezetting. De andere kazernes, waaronder een tweede post in de nabijheid van het centrum, worden door vrijwilligers bemand. Gedurende werktijden kan vanuit de hoofdpost met een dubbele beroepsbezetting worden uitgerukt. Buiten werktijden wordt de tweede uitruk door de vrijwilligerspost nabij het centrum verzorgd.

Conform de zorgnormen uit de Handleiding Brandweezorg rukt de brandweer Deventer naar bepaalde risicovolle objecten met twee tankautospuiten uit. Beiden dienen binnen 8 minuten ter plaatse te zijn. De eerste werd binnen de normtijd gehaald. De normtijd voor de tweede uitruk werd voorheen buiten werktijden echter vaak overschreden. Dit vooral door de lange uitruktijden van vrijwilligers.

Kazerne naar de vrijwilligers

Om de tweede uitruk buiten werktijd binnen 8 minuten te halen, heeft de brandweer Deventer een vrijwilligerspost dichtbij een grote (uitbreidings)woonwijk van (potentiële) vrijwilligers opgericht: een loods met één tankautospuit (eind 2005). Met relatief weinig (bouw)kosten, zou de uitruktijd met minuten teruggebracht kunnen worden. Om een lange besluitvormings- en bouwprocedure te voorkomen is de loods in eerste instantie als tijdelijke post opgericht. Deze kan beschouwd worden als flexibele kazerne om snel op de actualiteit in te spelen. Op dit moment loopt de besluitvormings-procedure voor een permanente brandweerpost.

Implementatietraject

Voor de nieuwe post diende nieuwe vrijwilligers geworven te worden en een gevoel van gezamenlijke verantwoordelijkheid te worden gecreëerd. Dit kent een eigen ontwikkelingsstrategie.

Afsluitend

Brandweer Deventer ziet 'preventie' en 'repressie' als communicerende vaten. In de afgelopen tien jaar zijn er forse verbeteringen op het gebied van preventie bereikt. De vraag is dan of de repressieve zorgnormen niet nader bezien moeten worden. Een versoepeling van de norm voor de opkomsttijd voor de eerste uitruk, maar zeker ook voor de tweede en volgende uitruk, lijkt reëel. Dit met name in gebieden met een lage bebouwingsdichtheid en veelal bijbehorend laag risicoprofiel. Voor de normtijden van de brandweer zou bijvoorbeeld gekeken kunnen worden naar de normtijden voor de ambulancezorg.

Voor meer informatie

Organisatie: Brandweer Deventer
Telefoon: 0570 69 38 91
E-mail: brandweer@deventer.nl

